

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Kristýna Julíčková

Holešov v období Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Pavla Krákory, PhD. Literaturu a ostatní prameny, ze kterých jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne.....

.....

Kristýna Julíčková

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za zájem, dobré rady, ochotu a čas, který mi věnoval. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a nejbližším přátelům za trpělivost a podporu, kterou mě po celou dobu psaní této práce zahrnovali.

Obsah

Úvod.....	5
1 Období nacistické okupace v Holešově	6
1.1 Správní a politické poměry	7
1.2 Germanizace a národnostní útisk	9
1.2.1 Poněmčování města a jeho obyvatel	9
1.2.2 Postavení Židů v protektorátním městě.....	12
1.2.3 Perzekuce holešovských obyvatel.....	14
1.3 Hospodářské a sociální poměry.....	18
1.4 Kultura a spolkový život.....	21
1.5 Školství	24
2 Odboj a osvobození.....	29
2.1 Odbojové aktivity holešovských obyvatel	29
2.2 Osvobození města.....	34
3 Praktická část	36
3.1 Aplikace témata v kurikulu dějepisu	36
3.1.1 Historicko-poznávací exkurze	39
Závěr	43
Prameny a literatura	44
Seznam zkratk	47
Anotace	48

Úvod

Léta nacistické okupace spadají do kontextu dějin druhé světové války, která představuje nejkrvavější konflikt v dějinách lidstva. Období Protektorátu Čechy a Morava řadíme právem k nejtragičtějším kapitolám české novodobé historie, kdy český národ, vystaven mnoha těžkým zkouškám, bojoval o svou fyzickou existenci. Téma protektorátu se stalo námětem prací historiků v minulém i tomto století, kdy byl vydán nespočet publikací, zabývajících se tímto obdobím českých dějin. Nicméně téma nebylo a není vyčerpáno a stále přitahuje pozornost akademického i ne odborného publika.

Tématem této práce je město Holešov v období Protektorátu Čechy a Morava. Holešov leží na střední Moravě, přesněji na rozhraní Hané a Valašska. Nejstarší písemná zmínka o tomto městě, pyšnicím se bohatou historií, pochází z první poloviny 12. století.¹ Přestože bylo město v průběhu historie svědkem mnoha tragických událostí, nacistická okupace patří mezi ty, které zanechaly v jeho historii nejkrvavější stopu. Život se ve městě Holešov pod hákovým křížem výrazně proměnil. Největší změny spatřujeme v oblasti správních a politických poměrů a hospodářských, respektive sociálních poměrů. Kultura, spolkový život a školství ve městě prošly také velkou proměnou. Tyto změny byly úzce spojeny s germanizací a národnostním útlakem českých a židovských obyvatel, z nichž někteří se proti tomuto útlaku postavili a nejrůznějšími způsoby proti německým okupantům bojovali.

Práce si klade za cíl seznámit čtenáře s vývojem města Holešov v období nacistické okupace. První část práce pojednává o výše naznačených změnách a událostech, které v letech okupace ovlivnily chod a fungování města Holešov a život lidí v něm. Praktická část se věnuje aplikaci tématu v kurikulu dějepisu, tedy využití tématu ve výuce dějepisu na druhém stupni základní školy a střední škole.

V teoretické části práce je základním kamenem pamětní kniha a kronika města Holešov, v tomto období psaná ředitelem dívčí školy Františkem Zapletalem a publikace o dějinách města, která nese název *Holešov: město ve spirálách času*. Dále je čerpáno z kronik místních vzdělávacích institucí, regionální literatury a periodik.

---

¹ FIŠER, Zdeněk. Město Holešov a jeho dějiny. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 11.

1 Období nacistické okupace v Holešově

Ustanovení Protektorátu Čechy a Morava výnosem Adolfa Hitlera 16. března 1939 přecházelo období druhé republiky, která vznikla jako důsledek přijetí mnichovské dohody, podepsané v noci z 29. na 30. září Německem, Itálií, Velkou Británií a Francií. Ve městě Holešov byla tato skutečnost „*přijata s hrůzou a se slzou v oku. Na znamení protestu nebyla toho dne vysílána hudba, všude panoval smutek a stísněná nálada, nikoliv však zoufalství.*“² Mnichovské události ovlivnily dříve jinak poklidný chod města Holešov, které bylo po okleštění československého pohraničního území zaplaveno uprchlíky z Opavy a Krnova. V důsledku této migrace nastala ve městě bytová krize. Uprchlíci, jichž přišlo do města téměř pět set, museli být přechodně ubytováni ve skladišti hotelu Central, v orlovně či budově staré hospodářské školy (z budovy hotelu Central je dnes kino Svět, tehdejší budova orlovny stála v těsné blízkosti hotelu, stará hospodářská škola sídlila v ulici Palackého, pozn. aut.). Vlna solidarity s uprchlíky vyvrcholila ve městě sbírkou, při které se vybralo necelých pět tisíc korun v hotovosti a potraviny za šest tisíc korun. Na město také pochopitelně dopadaly změny, které s sebou nová republika, kolísající mezi demokracií a autoritářstvím, přinášela. Došlo ke zjednodušení politického stranického systému. V Holešově vznikly dvě politické strany, a to Strana národní jednoty spojující dosavadní pravicové strany a Národní strana práce sjednocující levicové strany. Na konci prosince 1938 byla úředně rozpuštěna Komunistická strana Československa (dále KSČ) a holešovským komunistům byly odebrány mandáty v radě města (dvě osoby), zastupitelstvu (pět osob) a komisích.³

Další události začaly nabírat spád v březnových dnech roku 1939. 14. března vyhlásil Sněm Slovenské země samostatný stát. Téhož dne jel jednat do Berlína prezident druhé republiky Emil Hácha s Adolfem Hitlerem. Výsledkem tohoto jednání byla vynucená dohoda o postoupení zbylého území Čech, Moravy a Slezska pod ochranu nacistického Německa.

Zprávy o překročení státních hranic německým vojskem se dostaly k občanům Holešova v brzkých ranních hodinách 15. března 1939. Rozhlasem byli vyzváni k zachování klidu a pokračování ve svých každodenních činnostech, „*ale lid neměl smyslu pro nějakou vážnou práci a netrpělivě, i se strachem očekával věci příštích.*“⁴ O půl dvanácté dopoledne

---

² SOKA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 94.

³ Tamtéž, s. 95–97.

⁴ Tamtéž, s. 106.

vyjely do města první jednotky wehrmachtu na motocyklech, následované jednotlivými oddíly na motorových vozidlech a pancéřových autech. Celkově přijelo město obsadit na tisíc vojáků, kterým velel plukovník wehrmachtu. Velitel byl přivítán na radnici na náměstí Dr. E. Beneše starostou Holešova Janem Šráčkem. Mezi představiteli města panovala stísněná nálada, zato místní Němci, kterých bylo v Holešově šest desítek, okupanty nadšeně vítali. Radost Němců nemohla pochopitelně sdílet místní židovská komunita, která věděla o osudu Židů v Hitlerově říši. Dva holešovští Židé byli z příchodu okupantů tak vyděšení, že se rozhodli ukončit svůj život sebevraždou.⁵

1.1 Správní a politické poměry

Na chod Holešova měly v období protektorátu, stejně jako v minulém režimu, rozhodující vliv orgány města. Zpočátku okupace se jednalo o zachované prvorepublikové orgány, a to městské zastupitelstvo, městskou radu a městský úřad. Starosta, jakožto jednočlenný orgán města, byl nejvyšším představitelem této místní samosprávy.⁶ Tři židovští občané podali v červnu 1939 rezignaci na funkci v těchto orgánech, ale jinak v nich byli ponecháni prozatím všichni, kdo v nich před okupací působili.⁷ Nicméně brzy se začalo ukazovat, kdo bude ochotný spolupracovat s Němci a kdo ne. Od května 1940 nebylo v městské radě ani zastupitelstvu místo pro ty, kteří nebyli svolní k této spolupráci. K rezignaci byli vyzváni starosta Jan Šráček a radní František Zapletal. Jan Šráček nechtěl být součástí perzekuce obyvatel města a post starosty byl pro něj v novém režimu morálně nepřijatelný. Rezignaci proto uvítal. Jeho nástupcem se stal úřadující náměstek Antonín Tacl, člověk opačné natury, než byl Jan Šráček.

6. května 1940 narušili Němec Arthur Stoppel a zástupci místní Národně socialistické německé dělnické strany (dále NSDAP) zasedání městského zastupitelstva.⁸ Výsledkem této návštěvy bylo jmenování místních Němců a Čechů ochotných ke spolupráci s okupanty do zastupitelstva i rady města. Jednalo se o Adolfa Krbeczka, Karla Salingeru a náhradníky Rudolfa Kneisla, Františka Rybku a Aloise Jurána. Arthur Stoppel se stal radním.⁹ O místo nepřišli Antonín Krutil a Josef Doležel, nechvalně známí holešovští kolaboranti. V říjnu

---

⁵ SOKA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 106–107.

⁶ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 201.

⁷ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 313.

⁸ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 201–204.

⁹ Hlas lidu, 10. 5. 1940, 55(19), s. 4.

1941 byly tyto dosavadní městské orgány zrušeny a nahrazeny správní komisí. Ta řídila město až do konce okupace. Komisi vedl Jan Dutka, jeho náměstkem se stal Arthur Stoppel. Členy komise byli dále jmenováni Krutil, Doležel, Slezák, Appeltaurer, Böhm, Schlinger a Šidla.¹⁰

Co se týče napojení města na soustavu protektorátní správy, Holešov byl se svými sedmi tisíci obyvateli okresním městem.¹¹ Na okresní úřad v Holešově dohlížel nově zřízený protektorátní orgán nižší správy úřad oberlandráta, který vydával, podobně jako zemský úřad v Brně a jednotlivá protektorátní ministerstva, různé výnosy a nařízení. Okresní úřad poté na jejich základě řídil život v okrese, přičemž městské orgány, konkrétně městský úřad, městská rada a později správní komise, i obyvatelé museli pochopitelně dodržovat příkazy obsažené v těchto právních předpisech.¹² Od května 1939 spadal holešovský okres pod Oberlandrát v Kroměříži. Po zrušení tohoto oberlandrátu na konci června 1940 pod Oberlandrát ve Zlíně. V červnu 1942 nabyla účinnosti reforma říšské správy v protektorátu. Pro Holešov to znamenalo ztrátu statutu okresního města.¹³ Předtím než došlo k provedení reformy, vedení města velmi usilovalo o zachování holešovského okresu. Arthur Stoppel a Jan Slezák se dokonce vypravili do Prahy, aby o celé záležitosti jednali, ale nebylo to nic platné.¹⁴ 15. června 1942 došlo ke zrušení holešovského okresu a Holešov byl až do konce okupace přičleněn k okresu kroměřížskému, který v té době spadal pod Obelandrát v Moravské Ostravě.¹⁵

Od roku 1939 fungovala ve městě místní skupina NSDAP založená bratry Rudolfem a Josefem Němcovými. Rudolf Němec se stal jejím vedoucím. Bratři se hlásili k německé národnosti, získali německé občanství a přijali jméno Niemetz. Mezi další členy této místní skupiny patřil například továrník Walter Kneisl, který ve Všetulích (místní část Holešova, pozn. aut.) vlastnil továrnu na cukrovinky a Proskowetz, majitel všetulského cukrovaru, jehož syn Walter velel v pozdějších letech okupace protipartyzánskému oddílu.¹⁶ Místní

---

¹⁰ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 322.

¹¹ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 50.

¹² PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 316, 320, 323.

¹³ MZA Brno, B 254, Oberlandrat Brno 1939–1945 a Okresní hejtman Brno – správa z říšského příkazu 1942–1945, inv. č. 104, 1460, s. 4, 7.

¹⁴ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 325.

¹⁵ MZA Brno, B 254, Oberlandrat Brno 1939–1945 a Okresní hejtman Brno – správa z říšského příkazu 1942–1945, inv. č. 104, 1460, s. 4, 7.

¹⁶ BARTOŠEK, Karel. *Trochu jiný pohled na válku – dopis od pamětníka*. In: Holešovsko. Holešov, 2012, 17(5), s. 19.

pobočka NSDAP činila rozhodnutí o všech podstatných záležitostech života ve městě. Posílala nejrůznější vyhlášky na okresní, či městský, úřad a ten je poté zveřejňoval obyvatelům města.¹⁷ Jedinou českou politickou stranou, která byla v celém protektorátu povolena a fungovala i v Holešově, bylo Národní souručenství (dále NS) založené 22. března 1939. V Holešově do něj proběhl nábor na konci měsíce dubna. Úspěch byl téměř stoprocentní. Nepřihlásilo se pouze sedm lidí. O měsíc později proběhl nábor do Mládeže Národního souručenství s obdobnými výsledky. NS pořádalo ve městě sbírky pro sociálně slabé. Pod jeho protektorátem mohly vystupovat místní spolky, například známý místní pěvecký sbor Podhoran.¹⁸ Po vzoru Říše organizovalo NS akci Radost ze života. Akce byla určena pro ty protektorátní dělníky, kteří si dle okupantů zasloužili za svou práci odměnu v podobě návštěvy rekreačních středisek či dovolené u moře nebo na horách.¹⁹ Obyvatelé se do NS hlásili, protože ho vnímali jako legální protiněmecké hnutí. Protipólem NS byla prvorepubliková organizace Vlajka sdružující české fašisty. V Holešově, který se stal kolébkou moravského fašismu, měla také svou základnu. Její členové se aktivně podíleli na perzekuci Židů ve městě. V roce 1943 bylo zrušeno NS jako politická strana a začalo fungovat jako uskupení sloužící Němcům k propagandě. V témže roce byla navzdory náklonosti k fašismu rozpuštěna Vlajka.²⁰

1.2 Germanizace a národnostní útisk

Germanizace a s ní spojený národnostní útisk patřili mezi hlavní cíl okupační politiky v protektorátu. Město a jeho obyvatelé byli postupně poněmčeni, postavení holešovských Židů se radikálně proměnilo. Holešovští obyvatelé, kteří se okupantům postavili činy v odboji či se proti novému režimu jakkoliv provinili, zakusili perzekuci, která v mnoha případech končila pokutami či zatčením těchto osob, v těch nejhorších jejich smrtí. Nicméně i ti, co se proto režimu neprovinili, byli často perzekuováni. Běžnou realitou se staly nucené odvody na práci do Německa a o něco později museli obyvatelé vykonávat pracovní povinnost pro město. Z Holešova, ryze českého města s německou menšinou, se tedy v průběhu okupace stalo město, které jen vzdáleně připomínalo svobodnou první československou republiku.

---

¹⁷ ZAHRADNÍK, Karel. *70 let od zániku židovské komunity v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2013, 19(1), s. 24.

¹⁸ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 111.

¹⁹ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 20.

²⁰ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 200, 205.

1.2.1 Poněmčování města a jeho obyvatel

V novém režimu nebylo místo pro žádné projevy a symboly připomínající první republiku. Český jazyk se po dvaceti letech opětovně dostal do pozadí na úkor němčiny. Tyto skutečnosti se začaly velmi brzy promítat na podobě města. Téměř okamžitě po obsazení Holešova obrátili Němci pozornost k prvorepublikovému symbolu města, a to zdejšími kasárnami, ve kterých sídlila od února 1938 posádka 10. hraničářského praporu. Prapor musel odevzdat všechny zbraně německému velení a byl rozpuštěn. Německé vojsko poté opustilo kasárny v polovině dubna 1939 a bylo nahrazeno jednotkou ochranné policie, německy Schutzpolizei (dále Schupo), která v nich sídlila až do konce okupace. Schupo bylo často nasazováno do boje proti partyzánům na území a v okolí města.²¹

V prvních dnech okupace zavedli Němci jízdu vpravo a bylo nařízeno, aby při všech zvláštních příležitostech a událostech vlály z veřejných budov vlajky s hákovými kříži. Poprvé tomu tak bylo 20. března 1939, když městem projížděl německý generál Brauchitz.²² Od následujícího roku se ovšem „objevovalo stále více a více praporů s hákovým křížem čili jak jim lid říkal „hakošů“, protože majitelé domů v hlavních třídách je museli mít. Dokonce se zjišťovalo, kdo vyvěsil prapory a kdo ne, a hrozilo se pokutami.“²³ Každoroční oslavy vzniku protektorátu patřily do povinně slavených událostí, kdy se vedle vyvěšování protektorátních vlajek vyvěšovaly i ty říšské. Žáci ve školách si v tento den vždy vyslechli proslov následovaný volnem a pro dospělé pořádalo město přednášky o tom, „jak je nám v tom protektorátě dobře a jak nám dobře ještě bude.“²⁴ Stejně tak se slavily narozeniny vůdce Adolfa Hitlera. Dále museli občané povinně oslavovat německé vítězství nad Francií a počáteční úspěchy při invazi do Sovětského svazu. Po pádu Francie v červnu 1940 zněly městem zvony a vyvěšovaly se prapory. Úspěchy nad Sovětským svazem o rok později byly slaveny připevňováním písmena „V“ znamenající slovo victoria neboli vítězství na veřejné budovy a továrny.²⁵

Již v průběhu listopadu 1939 byly ulice ve městě označeny dvojjazyčnými nápisy, přičemž německý název byl vždy na prvním místě.²⁶ Následovaly dvojjazyčné nápisy na veřejných budovách, například: Landesrealgymnasium – Zemské reálné gymnázium. Do konce následujícího roku tak byla ve městě označena většina firem, finančních ústavů

²¹ DUBSKÝ, Jaromír. *Stručná vojenská historie posádky Holešov*. Holešov, 1985, s. 5–7.

²² SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 107–108.

²³ Tamtéž, s. 121.

²⁴ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 8.

²⁵ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 119, 121, 128, 129.

²⁶ Hlas lidu, 11.11. 1939, 54(77), s. 4.

a obchodů. Úřední razítka a texty všeho druhu musely být také označeny dvojjazyčně. Na konci roku 1939 byli členové městského zastupitelstva donuceni zbavit prezidenta Edvarda Beneše čestného občanství města a o půl roku později byla zásluhou radních Krutila a Doležela odstraněna socha T. G. Masaryka, která stála před budovou reálného gymnázia. Podobný osud potkal i Lípu svobody na náměstí, kterou okupanti nechali pokácet.²⁷ Běžnou záležitostí se staly revize knih, kterými byla demonstrována změna režimu. Například v červnu 1940 provedli prof. Kryl a Rybka revizi městské knihovny. Doporučili doplnit knihovnu tituly *Hilsneriáda a T.G.M., Árijský boj, Židozdednářství metla lidstva a Talmud* od Rohlinga.²⁸ Ve stejnou dobu přestalo vedení města odebírat české noviny. Nahradily je německé měsíčníky a deníky.

V květnu 1940 došlo k výše zmíněnému nástupu Němců ve městě a jejich dosazení do orgánů města. Nové vedení města vykonalo písemný slib věrnosti a poslušnosti Říši. Následně tento slib vykonali i úředníci a učitelé. Tito státní zaměstnanci měli postupně ovládnout němčinu slovem i písmem, a proto byly v roce 1941 zavedeny povinné zkoušky z německého jazyka. Pokud neuspěli, hrozilo jim propuštění, v těch lepších případech zastavení služebního postupu. Město proto zřizovalo nejrůznější kurzy.²⁹ Téhož roku musely všechny rodiny ve městě prokázat svůj árijský původ. Lidé obíhali matriky a farní úřady, aby získali kopie rodných listů, kterými prokázali, jak Němci říkali, jejich rasovou čistotu.³⁰ V průběhu roku 1942 dosáhla germanizace města svého vrcholu. Bylo přejmenováno několik ulic, a to ulice Masarykova na ulici barona Neuratha (podle říšského protektora Konstantina von Neuratha), Palackého ulice na Kroměřížskou, Plačkovna na Greinergasse. O něco dříve bylo přejmenováno náměstí Dr. E. Beneše na Hlavní náměstí.³¹ Cokoliv, co by připomínalo minulý československý režim, bylo postupně odstraněno. Německý jazyk vytlačoval jazyk český, nacistická symbolika udávala ráz města. Němcům se postupně podařilo město germanizovat, ale mnozí obyvatelé zůstali věrnými vlastenci a doufali v porážku okupantů.

Nelze se proto divit, že lidé v Holešově neprojevíli smutek, když při autobusovém neštěstí ve Zlíně v únoru 1941 zahynulo šestnáct příslušníků holešovské posádky Schupo. Město jim uspořádalo pohřeb, na který přijela německá generalita a údajně i K. H. Frank,

---

²⁷ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 116–122.

²⁸ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 315.

²⁹ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 119–126.

³⁰ ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia, 2001, s. 8.

³¹ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 119, 126.

což ovšem není potvrzeno. Městská kronika k této události pouze stroze poznamenává: „*Nikdo jich nelitoval, naopak jsme měli všichni radost.*“³² Stejně tak neprojeví holešovští obyvatelé soucit s obyvateli Říše, kteří přišli v roce 1943 do Holešova z bombardovaného Porýní a kterým byly ve městě přiděleny byty po holešovských Židech.³³

1.2.2 Postavení Židů v protektorátním městě

Holešovská židovská komunita se stala v období okupace obětí holocaustu, v jehož průběhu byli Židé pronásledováni a hromadně vražděni. Židovská komunita byla již od 16. století signifikantním prvkem města Holešov a k roku 1938 čítala tři sta čtyřicet jedna Židů. Nedlouho po začátku okupace začaly platit na území protektorátu nacistické Norimberské zákony, čímž započala perzekuce židovského obyvatelstva města. Již v létě 1939 sepisovalo okresní četnické velitelství seznamy židovských obyvatel v okrese včetně jejich majetku. Tyto seznamy byly poté poslány na úřadovnu tajné státní policie, německy Geheime Staatspolizei (dále gestapo), sídlící v Kroměříži.³⁴ Hermann Ehrlich byl jediným holešovským Židem, který se živil jako rolník a vlastnil půdu o rozloze 13,75 hektaru. Nacisté chtěli mít židovský majetek pod kontrolou, a proto bylo na základě vládního nařízení rozhodnuto o ustanovení vnucených správců a důvěrníků. Toto nařízení se týkalo i majetku Hermanna Ehrliche, který byl dán pod vnucenou německou správu.³⁵

Poté co byli do městských orgánů jmenováni Němci a čeští kolaboranti, začal nabývat antisemitismus ve městě čím dál větších rozměrů. Tvůrcem návrhů zaměřených proti židovskému obyvatelstvu byl především Antonín Krutil, již zmíněný městský radní a kolaborant s nacistickým režimem. Židům byl postupně zakázán vstup na veřejná místa, nesměli navštěvovat plovárnu, holičství, kavárny a hostince. V červenci 1940 provedli Tacl, Doležel, Stoppel, Řičica a strážník Horák prohlídku židovských bytů za účelem zjištění, zdali Židé opravdu potřebují tolik místa k žití. Následující měsíc se museli Židé vystěhovat do bytů pro ně městem určených, kde se tísnilo i několik rodin najednou. Dále byla stanovena denní nákupní doba pro Židy, která byla dlouhá dvě a půl hodiny.³⁶ K šíření antisemitismu, strachu a výhrůžek sloužil nově zbudovaný městský rozhlas. „*Od této doby hlásily všechny*

---

³² SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 127.

³³ Tamtéž, s. 147.

³⁴ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 204.

³⁵ ZAHRADNÍK, Karel. *70 let od zániku židovské komunity v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2013, 19(1), s. 24.

³⁶ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 313–318.

*zprávy megafony ... Byly to většinou zprávy špatné, samé varování, vyhrožování tresty časnými i věčnými, pokutami, ba i smrtí. Málokdy byly slyšet zprávy potěšitelné a povzbuzující.*³⁷

V roce 1941 byla pro místní Židy přichystána nová ponižující nařízení. Židé museli odevzdat řidičské průkazy, rybářské lístky a árijské obyvatelstvo bylo vyzváno, aby se vyhýbalo styku s nimi.³⁸ Vyvrcholením antisemitismu ve městě byl v červenci 1941 pokus o zapálení Nové synagogy, postavené v letech 1891–1893³⁹. Po dalším pokusu ani ne o měsíc později lehla synagoga popelem, jelikož hasiči měli údajně zakázáno oheň uhasit. Mezi místními se šeptalo, že za oběma požáry stáli holešovští fašisté sdružující se v organizaci Vlajka. Po vypálení synagogy byl život holešovských Židů ztrpčován čím dál více. Od září museli být Židé ve městě potupně označeni žlutou šesticíou Davidovou hvězdou.⁴⁰ Další antisemitské nařízení a příkazy vydala správní komise na konci roku 1941. Židé museli například povinně odstraňovat protiněmecké nápisy a kresby ze zdí, vykonávat pracovní povinnost pro město, nesměli chodit do knihoven a půjčovat si knihy, dokonce neměli přístup do některých ulic a částí města, konkrétně na Hlavní náměstí, do Smetanových sadů a Neurathovy ulice. Zanedlouho byl zákaz doplněn o Kroměřížskou ulici. Dále si Židé nemohli v určitých částech města kupovat maso a bylo jim zakázáno používat telefonní přístroje. Zákazem reprodukce a předvádění židovské hudby a uzavřením synagog vyvrcholily protižidovské akce roku 1941. Perzekuce židovských obyvatel dosáhla vrcholu o rok později, tj. v roce 1942. Židům bylo postupně znemožněno zajišťovat důstojně své existenční potřeby. Pěstitelé, výrobci, obchodníci ani spotřebitelé nesměli prodávat či jakkoliv jinak poskytovat Židům téměř všechny druhy potravin a židovské děti nesměly navštěvovat školu.⁴¹

O osudu evropských Židů bylo rozhodnuto na konferenci ve Wannsee konané v lednu 1942. Jejím výsledkem bylo tzv. konečné řešení židovské otázky. O rok později, v lednu 1943, došlo podle plánu správní komise k odjezdu Židů z Holešova. Pár dnů před jejich odjezdem vyzval městský rozhlas občany, aby neobtěžovali vedení města

---

³⁷ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 122.

³⁸ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 318–319.

³⁹ KOCMAN, Pavel. Svět, který již není. Dějiny židovské obce v Holešově od počátků do roku 1938. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 350.

⁴⁰ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 129–30.

⁴¹ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 318–326.

s žádostmi o židovské byty. Ne všichni tedy projevovali soucit s osudem židovských spoluobyvatel, naopak si na jejich neštěstí chtěli přilepšit. Na druhou stranu docházelo mezi Židy a obyvateli k různým koupím a úschovám.⁴² 18. ledna se všichni holešovští Židé shromáždili a byli přepraveni vlaky do Hulína, odtud do Uherského Brodu, kde byli umístěni do budovy tamního gymnázia, popřípadě ghetta. Jejich zavazadla poslalo město o den dříve. Z Uherského Brodu putovala většina holešovských Židů (transport Cn) 23. ledna do Terezína. Pět dalších osob bylo zařazeno do transportu Cp, který do Terezína dorazil o týden později.⁴³ Mladší osoby byly zanedlouho zařazeny do transportu na východ, který směřoval do Osvětimi. Všichni zde zahynuli. Staří lidé a děti byli ponecháni v Terezíně, kde většina z nich zemřela. Podle dostupných údajů bylo z Holešova celkově transportováno dvě stě čtyřicet devět Židů. Holocaust jich přežilo pouze osmnáct.⁴⁴

1.2.3 Perzekuce holešovských obyvatel

Za celou dobu historie města Holešov nebyli jeho obyvatelé utiskováni tak jako v období nacistické okupace. Vedle židovského obyvatelstva se stali nejvíce perzekuovanou skupinou ve městě čeští vlastenci a odbojáři. Největší vlny zatýkání místních obyvatel probíhaly často současně s německými protičeskými akcemi probíhajícími na území celého protektorátu. Lidé neangažováni v odboji, tedy běžní občané města, také pociťovali realitu okupačního režimu. Mnoho osob bylo perzekuováno na základě udání spoluobyvatel. Nejmenší prohřešky proti okupační moci byly přísně trestány pokutami či vězením. Lidé byli odváděni na nucené práce a vykonávali pracovní povinnost pro město.

Nacisté krátce po začátku okupace demonstrovali obyvatelům města, jak bude zacházeno s nepřáteli režimu. V květnu 1939 byl zatčen účastník prvního odboje Sergej Julínek a interbrigadisté ze španělské občanské války Josef Bakala a František Hlavica. První větší zatýkací akcí, která postihla jak české, tak židovské obyvatelstvo města, byla akce Albrecht I., spuštěná Němci souběžně s napadením Polska 1. září 1939. Gestapo zatklo deset holešovských občanů. Jednalo se o tři zaměstnance tehdejší státní správy, jmenovitě JUDr. Tkadlece, Antonína Chudárka a Františka Bednáře. Dále byl zatčen učitel František Zapletal a ředitel tehdejší pomocné školy Evžen Matula. Z židovských obyvatel to byli MUDr. Leo

---

⁴² PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 328–329.

⁴³ ZAHRADNÍK, Karel. *70 let od zániku židovské komunity v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2013, 19(2), s. 21.

⁴⁴ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 205–206.

Kampf, Josef Redlich st., Rudolf Müller, Arnošt Michalovský a JUDr. Otto Hájek. Zatčení byli nejdříve odvezeni do budovy tehdejší kroměřížské reálky, odtud na hrad Špilberk do Brna. Ti, kteří nebyli po výsleších propuštěni, putovali do koncentračních táborů Dachau a Buchenwald. Akce Albrecht I. stála život tři holešovské Židy, Leo Kampfa, Josefa Redlicha st. a Rudolfa Müllera. Zemřeli ve výše zmíněných koncentračních táborech.⁴⁵

Demonstrace českého obyvatelstva proti okupaci 28. října 1939, tedy v den zrušeného státního svátku vzniku Československé republiky, vedly k uzavření českých vysokých škol nacisty 17. listopadu téhož roku. Mezi zatčenými studenty odvezenými do koncentračního tábora Sachsenhausen byli i rodáci z Holešova Oldřich Mandřák, František Potůček, Josef Tihlář, Josef Šimorda a Antonín Stojaník. Zatýkání holešovských občanů pokračovalo až do konce roku 1940, kdy gestapo postupně rozbíjelo první odbojové skupiny, které působily na území Holešova, a to ilegální KSČ a Obrana národa (dále ON).⁴⁶ K prvnímu dubnu 1941 byli z nařízení okupačních úřadů penzionováni místní legionáři z řad učitelů, úřednictva a četníků. Tito hrdinové prvního odboje byli v novém režimu diskriminováni a měli být zapomenuti.⁴⁷

Přestože byl český národ za dvě a půl léta v protektorátu podrobován těžkým zkouškám, ty nejtěžší časy měly teprve přijít. 27. září 1941 přijel do Prahy přední nacističtí třetí říše Reinhard Heydrich, jenž byl jmenován zastupujícím říšským protektorem Protektorátu Čechy a Moravy. Vlny perzekucí, které český národ za jeho úřadování zakusil, neměly v českých dějinách obdoby. První stanné právo, které Heydrich vyhlásil bezprostředně po svém nástupu, stálo život holešovského rodáka, univerzitního profesora a odbojáře Vladimíra Groha. Za sokolskou činnost byli zatčeni František Hradil, bývalý ředitel reálného gymnázia, starosta Sokola a člen ON Ladislav Jaroš, dále bývalý učitel chlapecké školy a taktéž člen ON František Nop, umučený v březnu 1942 v Osvětimi.⁴⁸ Heydrichovo vykonávání úřadu ukončil 27. května 1942 atentát, na jehož následky za několik dnů zemřel. Nacistické běsnění neznalo mezí. V průběhu druhého stanného práva bylo popraveno šest holešovských obyvatel. Jmenovitě Ladislav Jaroš, bývalý velitel 10. hraničářského praporu František Horák a Židé Štěpán Braun, Rudolf Bermann, Rudolf

---

⁴⁵ SVÁTEK, Josef. Nacistická akce rukojmích 1. září 1939 v Holešově. In: *Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově*. Gottwaldov: Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1985, s. 71–72.

⁴⁶ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 206–208.

⁴⁷ SOKA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 128.

⁴⁸ Tamtéž, s. 131.

Freund a Norbert Gänger. Všichni výše uvedení zemřeli v Brně, kde se v protektorátní době popravovalo v Kounicových kolejích. Důvodem jejich poprav bylo údajné schvalování atentátu.⁴⁹ Lidé v Holešově věděli o osudu vypálených vesnic Lidic a Ležáků, o hromadných popravách Čechů, kterým padli za oběť i holešovští občané. Nálada ve městě byla po atentátu velmi chmurná. „*Lidé byli velice dostrašeni, rozhlas stále vyhrožoval jen smrtí a Němci ve své zuřivosti byli by v tuto dobu postříleli snad celý český národ. To je jim jedno. Na ulici bylo vidět chodce, jimž nedůvěra, úděs a nejistota zíraly z očí.*“⁵⁰

Největší teror vůči Čechům po ukončení stanného práva ustal, ale perzekuce pokračovaly dále. Na konci roku 1942 byli zatčeni holešovští odbojáři, členové gestapem rozbité partyzánské skupiny Zelený kádr, z nichž byli v polovině roku 1943 ve Vratislavi popraveni Eduard Prusenovský, Alois Křišťůfek a Alois Mostýn. Perzekuci nacistů zakusili i žáci reálného gymnázia. V červnu 1942 došlo k zatčení dvou žáků, Františka Ajmuta za psaní urážlivých nápisů na adresu Adolfa Hitlera a Miroslava Logaje za vykřikování protiněmeckých výroků ve vlaku. V lednu 1943 byl potom zatčen náčelník Junáka, profesor reálného gymnázia a člen ON Rudolf Plajner za údajné udržování styků s cizinou.⁵¹ Podobný osud čekal místního knihkupce Františka Stelniga za prodej zakázané literatury a bývalého holešovského kaplana Velíska za výroky o Němcích. Rok 1943 byl navíc velmi plodný na pokuty. Hospodářské kontroly, prováděné často na základě udání, stály mnoho obyvatel tisíce protektorátních korun (dále K). Pokud osoba nenahlásila nosnici, hrozilo jí až tisíc K pokuty. Stejně se pokutoval i černý a pokoutný obchod, který touhle dobou ve městě bujel.⁵²

Za jistý druh perzekuce je považováno i nucené pracovní nasazení, při kterém byly osoby české národnosti odváděny na práci do Německa, kde byl nedostatek pracovních sil. Mnozí pracovní nasazení z Holešova se z této služby Říši nikdy nevrátili. Zahynuli při spojeneckém bombardování Německa. První odvod padesáti osob proběhl již v dubnu 1939. Během druhého stanného práva, v červnu 1942, započaly nové odvody osob mezi 20–25 lety a pokračovaly až do konce téhož roku. U některých odvodů známe i přesná čísla. V prvním bylo pět set čtyřicet mužů, v srpnovém odvodu bylo i osm žen (celkový počet osob neznámý), v září bylo odvedeno dalších padesát osob ve věku 18–20 let a v říjnu to bylo dalších tři sta osob. Odvody si tedy celkově vyžádaly minimálně tisíce obyvatel Holešova.

---

⁴⁹ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 205.

⁵⁰ SOKA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 137.

⁵¹ URBAN, Jan, ZAHRADNÍK, Karel, ZAPLETAL, Česlav. *Almanach: 100 let Gymnázia Ladislava Jaroše 1899-1999*. Holešov: Gymnázium Ladislava Jaroše v Holešově, 1999, s. 66.

⁵² SOKA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 145–146.

Na nucené práce byli odváděni především muži, a proto je ve všech druzích práce nahrazovaly ženy.⁵³

Válečné neúspěchy Němců u Stalingradu a v Africe způsobily velké ztráty na životech německých vojáků, na což Adolf Hitler reagoval v únoru 1943 vyhlášením totální války. Všechny praceschopné osoby ve městě, muži ve věku 16–65 let a ženy 17–45 let, měly nařízeno se zaregistrovat. Následně museli tito lidé plnit pracovní povinnost v rámci tzv. totálního vedení války.⁵⁴ Například na konci roku 1943 bylo přikázáno holešovským mužům, do 70 let věku, kopat veřejné kryty. Ze tří plánovaných krytů byl dokončen pouze ten na Hlavním náměstí. Na kryt v Třešňových sadech a na rozcestí do blízké obce Martinice nezbyl dostatek materiálu.⁵⁵ V polovině roku 1944, kdy nastal po vylodění Spojenců v Normandii jeden z nejdůležitějších zlomů druhé světové války, přelétaly nad územím Holešova stovky spojeneckých letounů, z nichž byly shazovány letáky, informující o nepříznivé situaci Němců. Členové Hitlerjugend, kteří touto dobou pobývali ve městě, letáky horlivě sbírali, dokonce je lidem vytrhovali z rukou. Místní tohle chování nevykolejilo, naopak pro většinu to „*byl povznášející pohled na tento projev převahy a síly Spojenců nad vychvalovanou Luftwaffe ... ale nebezpečí bombardování stalo se nyní akutním.*“⁵⁶ Letecké popluchy se staly běžnou součástí života obyvatel města.

Tyto skutečnosti následně vedly k dalším nařízením o pracovní povinnosti. V létě 1944 muselo odjet sto dvacet žáků reálného gymnázia a měšťanské školy na česání chmele na Žatecko a Rakovnicko. „*Byli tam asi čtrnáct dní. Moc dobře se tam neměli. Spávali ve stodolách a hladu měli jako kvítí.*“⁵⁷ O něco později, v srpnu 1944, bylo nad územím protektorátu vyhlášeno všeobecné totální nasazení. Němci se chystali k jeho obraně. Z Holešova byli na konci roku posíláni muži na zákopové práce do okolí Hranicka a Litovelska. Méně šťastní, celkem přibližně pět set osob, odjeli na zákopové práce do Vídně. Odvody pokračovaly až do lednových dnů roku 1945, kdy z Holešova odjelo tři sta padesát osob kopat zákopy do Lipníka nad Bečvou. To už se chystaly zákopy i v okolí Holešova. Každý majitel domu musel odevzdat motyku, rýč či krumpáč obci. Ta pak náradí přidělovala těm, kteří na opevňovací práce odcházeli. V únoru byla ve městě zorganizována pracovní služba složená z obyvatelstva. Vrchní dozor nad ní měli členové polovojenské

---

⁵³ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 139–141.

⁵⁴ Tamtéž, s. 144.

⁵⁵ Tamtéž, s. 146–149.

⁵⁶ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 9–10.

⁵⁷ Tamtéž, s. 11.

organizace, nazývané Říšská pracovní služba, německy Reichsarbeitsdienst (dále RAD). Každý musel pomáhat opevňovat. Na hlavní silnice a v ulicích města byly umístovány protitankové zábrany, u nichž se kopala kulometná hnízda.⁵⁸ Většina obyvatel města věděla, že je konec války i okupace nadohled. Z povinnosti i strachu z okupantů se těchto prací účastnili, ale již netrpělivě vyčkávali příchodu osvoboditelů.

Perzekuce občanů města Holešova ovšem pokračovaly i v této poslední fázi válečného konfliktu, kdy již bylo jasné, že Němci válku prohrají. V lednu 1945 byl gestapem brutálně zabit na nádraží v Bystřici pod Hostýnem odbojář Jan Marek.⁵⁹ V březnu 1945 došlo k uvěznění členky Sokola a ON Ludmily Mucalíkové-Plecháčové za její odbojovou činnost.⁶⁰ Konce války se, stejně jako Jan Marek, nedožili členové ilegální KSČ Ludvík Mucalík a František Kocfelda, oba popravení měsíc před osvobozením Evropy v německé Vratislavi.⁶¹

1.3 Hospodářské a sociální poměry

Okupace a následná válka ovlivnily život běžných obyvatel města především v oblasti hospodářské a sociální. Krátce po začátku okupace začali lidé vykupovat obchody. Strach z možného nedostatku základních potravin a výrobků byl velký, což umocňovaly vzpomínky na přidělový systém z první světové války. Nejvíce nakupovali Němci, kteří si díky příznivému kurzu marky, která byla ihned po začátku okupace zavedena do peněžního oběhu protektorátu a jejíž kurz byl k protektorátní koruně 1:10, mohli dovolit utrácet nejvíce. Výdělky holešovských obchodů šly v této době do desítek tisíc K.⁶²

V létě 1939 se v Holešově na náměstí naposledy konaly týdenní trhy, jelikož vzrůstal nedostatek zemědělských produktů. Nákup potravin tímto způsobem byl tedy až do konce okupace znemožněn a obyvatelé mohli nakupovat pouze v místních obchodech.⁶³ Aby nedocházelo k libovolnému navyšování cen ze strany obchodníků, zahájil v srpnu 1939 činnost Hospodářský cenový úřad v Olomouci, jemuž byl nadřízen Nejvyšší cenový úřad. Pod olomoucký cenový úřad spadal i holešovský okres. Každé zvýšení cen zboží všeho

---

⁵⁸ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, s. 11–13, 37–38.

⁵⁹ NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998, s. 16.

⁶⁰ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 39.

⁶¹ STRUHALA, Bohumil. *Nepokoření a nezlomení: Komunisté na Holešovsku v odboji po r. 1941*. Holešov: Okresní archiv Kroměříž v Holešově, 1965, s. 11.

⁶² SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 108.

⁶³ KOPEČNÝ, Petr. *Pod hnědým příkrovem. Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 200.

druhu muselo být schváleno právě tímto úřadem. Obchodníci, kteří prodávali své zboží za více peněz, než bylo úředně stanoveno, se v případě zjištění této skutečnosti nevyhnuli tvrdým trestům ze strany okupačních úřadů.⁶⁴

Po vypuknutí války se musel hospodářský život v protektorátu podřídit válečnému kurzu. V polovině září 1939 byly ve městě zavedeny přidělové lístky na mýdlo a od října také na maso, tuky, cukr a chléb. Od konce roku se na lístky dostávalo i uhlí a šaty.⁶⁵ Hospodářská situace se začala citelně zhoršovat v roce 1940. Průmysl byl orientován pouze na zbrojní výrobu, což se muselo nutně promítnout v zemědělství. Rolníci a hospodáři byli nuceni odvádět určité množství mléka, vajec, obilí, masa atd. až do konce války. Tyto potraviny se poté přerozdělovaly mezi obyvatele. Například holešovský rolník musel z jedné slepice odvést šedesát kusů vajec ročně. Na potravinové lístky se poté přidělovalo jedno vejce na osobu na týden. Běžnou záležitostí se staly hospodářské kontroly, které dohlížely na to, zda rolníci dodávky dodržují. Nedostatkovým zbožím začala být v roce 1940 především obuv, kdy na sto obyvatel připadly dva páry vycházkové obuvi a tři páry obuvi pracovní. Nicméně většina potravin a výrobků byla první dva roky okupace stále k dostání.⁶⁶

Bytová nouze, která započala již po Mnichovu, kdy do Holešova přišly stovky uprchlíků z pohraničí, ovšem provázela celé období okupace. Po příchodu okupantů bylo třeba zajistit bydlení německým úředníkům a dalším osobám německé národnosti. V roce 1940 postavily soukromé osoby třidvacet domů. Město postavilo deset domů pro chudé. V této době dochází k úpravě města. Město bylo osázeno okrasnými květinami a stromky. Také občané si upravovali své domy a zdobili je. Bylo vybudováno nové městské koupaliště⁶⁷ a městská rada schválila stavbu domů pro chudé, koupi jatek a městského vodovodu.⁶⁸ Následující tři léta se ve městě stavělo dále, ale v čím dál menším měřítku. Počet staveb za tyto tři roky nepřesáhl čísla dvacet. Od roku 1944, kdy se vyhlídky Němců na konečné vítězství vzdalovaly, nebyly povolovány nové stavby a opravy mohly být prováděny pouze v omezeném množství.⁶⁹

V průběhu okupace kvetl černý obchod, přestože jeho ceny byly několikanásobně vyšší než na běžném trhu. Tento obchod byl samozřejmě tvrdě trestán a pokutován, přičemž se trestali jak prodejci, tak nákupčí. Například za prodej jedné hlávky salátu na černém trhu

---

⁶⁴ Hlas lidu, 9.8. 1939, 54(60), s. 3.

⁶⁵ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 115.

⁶⁶ Tamtéž, s. 118.

⁶⁷ Hlas lidu, 6.7. 1940, 55(27), s. 6.

⁶⁸ Hlas lidu, 16.11. 1940, 55(46), s. 6.

⁶⁹ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 57–59.

hrozila pokuta až tisíc K.⁷⁰ V únoru 1941 proběhla ve městě akce, která byla zaměřená na kontrolu zavazadel cestujících i chodců. Kontroloři byli označeni zelenou páskou na rameni. „*Kdo něco nesl a viděl je, opatrně se vyhnul nebo proviant vyhodil a vůbec se k tomu neznal.*“⁷¹ Mezi lidmi panovala solidarita. Mnoho obyvatel z Holešova jezdilo v průběhu války do okolních vesnic a na venkov, kde mohli sehnat základní potraviny. Velká nouze byla o mléko, které se navíc většinou zadělávalo vodou a jehož přiděl činil 1/16 litru pro dospělé, pro děti do čtrnácti let 1/4 litru a pro děti do šesti let 1/2 litru na týden. Z přidělů se nedalo vyžít, navíc kvalita těchto potravin byla, jak je naznačeno výše, velmi špatná. Kvalita oblečení a obuvi byla podobná, proto se přešívaly staré kusy oblečení vyrobené z předválečného materiálu. Svetry se přepletaly na ponožky a šály atd.⁷²

Podle nového orgánu města, správní komise, neměli Židé právo na podporu v chudobě, a proto byla na konci roku 1941 zastavena chudinská podpora dvěma holešovským Židovkám Kamile Bergmannové a Marii Pöckové. Židovská náboženská obec měla převzít starost o nezaopatřené Židy ve městě.⁷³ Na konci téhož roku se výrazně zhoršila hospodářská situace ve městě. Byly zavedeny lístky na kuřivo a začala být velká nouze o uhlí a dříví. K tomu všemu museli občané neustále něco sbírat a odevzdávat (papír, odpadní hmoty atd.) a pořádaly se sbírky na Německý červený kříž.⁷⁴

V jarních dnech roku 1942 byly odevzdány holešovské kostelní zvony na válečné účely. Z věže farního kostela Nanebevzetí Panny Marie zmizely dva zvony nazývané Maria a umíráček. Stejný osud potkal i kostel svaté Anny. Občané měli nově zakázáno používat mák a museli jej odevzdávat Němcům, kteří z něho vyráběli pohonné hmoty. Povinně se sbíraly pecky nejrůznějších ovocných plodin, protože obsahovaly olej, který byl nedostatkovým zbožím. Bylo málo mouky, proto se do ní přidávaly brambory nebo kaštiny. Netřeba hovořit o tom, jaká musela být konzistence chleba, který byl vyráběn tímto způsobem. Holešovský kronikář popisuje, jak se takový chleba lepil na patře a způsoboval lidem těžké zažívací potíže. Z obchodů postupně do konce roku 1942 zmizely tyto potraviny: čokoláda, rýže, káva, cukrovinky, víno a mnohé další.⁷⁵

Co se týče mzdových poměrů, nejlépe na tom byli v průběhu okupace dělníci, kteří

---

⁷⁰ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 139.

⁷¹ Tamtéž, s. 127.

⁷² ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia, 2001, s. 88.

⁷³ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 322–323.

⁷⁴ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 131–134.

⁷⁵ Tamtéž, s. 136–140.

pracovali pro německý válečný průmysl. Veřejní zaměstnanci nebyli pro okupanty důležití a podle toho dostávali mzdu. „*Kvalifikované síly vydělávaly pět set až devět set protektorátních korun týdně. Byla to mzda, o které se dělníku dříve ani nezdálo.*“⁷⁶ Nicméně v prohlubující se hospodářské krizi, která nabyla vrcholu v letech 1943 a 1944, ztrácely peníze na významu a hodnotě. Lidé si za ně neměli co koupit. V těchto letech byly ve městě zavírány podniky, které nesloužily válečným účelům. Také se začínaly projevovat důsledky odvodů na práci do Říše. Chyběly pracovní síly v zemědělství, a proto byla úředníkům a učitelům snížena letní dovolená, aby pomáhali při žňových pracích. Prací se často účastnili i žáci reálného gymnázia. Vedle základních potravin a obuvi začala být nouze téměř o všechny produkty a výrobky, které lidé potřebovali či běžně užívali ve svém životě. K sehnání nebyly například cigaretové výrobky, hřebíky, barvy, papíry, pera, tužky, sporáky a kamna, výrobky ze skla a kuchyňské nádobí obecně, výrobky z kůže, fotofilmy a mnohé další. Nemluvě o nedostatku pohonných hmot a svíček. Výměnný obchod se stal v tomto období běžným jevem. Inzertní rubrika v Malém oznamovateli nazvaná *Výměny* byla přeplněná nabídkami. Boty a zimníky se vyměňovaly za sádlo, jablka za cigarety, cigarety za vajíčka atd.⁷⁷ Rolníci a hospodáři se vyhýbali povinnému odvádění svých produktů, mleli nelegálně obilí a tajně poráželi zvířata. Rozmohla se také výroba domácí pálenky a pěstování vlastního tabáku.⁷⁸

Ceny se v průběhu roku 1944 vyšplhaly na dvojnásob a dosahovaly i na současnou dobu astronomických částek. Například na začátku roku stál kilogram cukru 120 K, koncem roku 250–300 K, cena másla se zvýšila z 300 K na 600 K. Jeden kilogram tabáku stál původně 1500–2000 K. O půl roku později 4000 K.⁷⁹ Pokud ovšem srovnáme ceny z počátku roku 1944 s těmi z roku 1942, není rozdíl tak zásadní. Kilogram cibule stál v roce 1942 18 K, o dva roky později o dvě K více. Cena hlávky zelí se zvýšila o čtyři K atd.⁸⁰

1.4 Kultura a spolkový život

Kulturní život ve městě za války pochopitelně upadal. Okupační úřady nerady povolovaly konání českých společenských událostí, ale přece jenom je nemohly úplně zakázat. V letech 1939–1942 byly v Holešově pořádány koncerty, často pod taktovkou místního pěveckého sboru Podhoran. Do města také přijížděla operní a orchestrální sdružení,

---

⁷⁶ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 28.

⁷⁷ Tamtéž, s. 24.

⁷⁸ Tamtéž, s. 23, 33.

⁷⁹ Tamtéž, s. 18–19.

⁸⁰ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 143.

například z Olomouce a Moravské Ostravy. Svůj orchestr měla do svého rozpuštění i Tělocvičná jednota Sokol. V repertoáru těchto hudebních uskupení nechyběly skladby velikána české klasické hudby Bedřicha Smetany. Dále mohly probíhat menší výtvarné výstavy. Jedna taková výstava byla například v duchu děl Mikoláše Alše a Josefa Mánese. Vystavovaly se i obrazy amatérských malířů. Až do roku 1941 pořádalo město plesy jednotlivých spolků, které byly místními hojně navštěvovány. „*Snad se nikdy netančilo a neplesalo jako tehdy. Plesali hasiči, myslivci, Sokol, rodinná škola atd.*“⁸¹

Po atentátu na Heydricha byl kulturní život ještě více omezen, ale poté přišlo alespoň menší uvolnění. V letech 1943–1944 se ve městě rozmohla loutková scéna.⁸² Holešovský rodák Jiří Zapletal založil jako mladík domácí loutkové divadlo, kde se často sešla i více než desítka dětí a dospělých osob.⁸³ Město také hostilo několik známých hudebních umělců a komorních uskupení, například České noneto, Růženu Hořákovou, Ostravské kvarteto, manžele Walterovy, Silvestra Hippmana, Miloše Sádla a jiné. Pro mládež byly pořádány koncerty dechové hudby. V létě 1944 přijel do města činoherní soubor Národního divadla s Olgou Scheinpflugovou, Jiřím Steimarem a Ladislavem Boháčem. Představili se ve hře Jaroslava Hilberta *Vina*. O rok dříve navštívil město divadelní soubor Kašpárka Turka z Brna a divadlo Uranie z Prahy. Jedním z nejvýznamnějších kulturních vyžití byl zpěv. „*Zpívalo se do omrzení. Česká hudba a píseň vykonaly své poslání. Vrátily národ sobě.*“⁸⁴

Součástí kultury je bezpochyby i fenomén náboženství. Dlouho trvající okupace a válka přivedly mnoho místních lidí, včetně inteligence, k víře, ve které se snažili najít útěchu a ochranu. Do kostela začali chodit i ti, kteří by do něj předtím nikdy nevstoupili. Ti, kteří dříve vystoupili z církve, do ní zase vstoupili. Lidé také přispívali značné finanční částky na úpravu holešovského farního kostela.⁸⁵

Významnou kulturní dominantou města Holešov je raně barokní zámek, který byl v průběhu historie několikrát přestavěn a jehož vlastníky byly známé české a moravské šlechtické rody. Jmenujme například Šternberky, Rottaly a Wrbný.⁸⁶ V letech okupace v něm žila Barbora Wrbnová, vdova po zemřelém holešovském hraběti Rudolfovi L. F. Wrbnovi. Nacisté nevyužili zámek jako svou úřadovnu ani k jiným podobným účelům.

---

⁸¹ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, 126–127.

⁸² SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, s. 61–63.

⁸³ ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia, 2001, s. 92–96.

⁸⁴ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 62–63.

⁸⁵ Tamtéž, s. 20.

⁸⁶ ŠTĚTINA, Jan. *Vývoj města a jeho architektonických památek. Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 264, 265, 271.

Zámek byl uvalen do nucené správy, přičemž hraběnka měla povoleno zůstat v něm žít. Veškerý inventář zámku byl uložen v prvním patře a jednou za dva týdny přicházel na kontrolu německý správce.⁸⁷ Několik dnů po neúspěšném atentátu na Hitlera v červenci 1944 se na holešovském zámku objevili dva neznámí muži, kteří byli údajně do atentátu zapleteni. Dovolání se na příbuzenské vztahy mezi Wrbný a Staufenbergý na hraběnku zapůsobilo a až do konce války s pomocí svého švagra tyto osoby ukrývala.⁸⁸

Za okupace byly na vzestupu německé spolky, ve městě například konkrétně Kriegskameradschaftsbund, česky Spolek válečných kamarádů.⁸⁹ V únoru 1941 se konala první schůze Výboru pro spolupráci s Němci, který byl o rok později transformován ve Svaz pro spolupráci s Němci, jehož předsedou se stal prokurista Böhm. Obyvatelé tento svaz odsuzovali a mnoho lidí do něj vstoupilo pouze z obavy před perzekucí.⁹⁰ Naopak činnost významných prvorepublikových spolků, podobně jako činnost kulturní, ustávala. Mezi nejvýznamnější holešovské spolky patřily Tělovýchovná jednota Sokol a Orel, Junák, Dělnická tělovýchovná jednota (dále DTJ) a Klub českých turistů. Osoby v nich působící byly českými vlastenci a často hrály významnou roli v protinacistickém odboji. Okupanti si byli této skutečnosti vědomi, a proto většinu těchto spolků postupně zlikvidovali.⁹¹

Sokolské aktivity byly zpočátku okupace tolerovány. Jednota a její odbory mohly dále pořádat hudební, divadelní a loutková představení, účastnit se exkurzí a pořádat vzdělávací akce. Starosta Sokola Ladislav Jaroš doporučil vyhýbat se veřejným proslovům, ale jinak vlastenectví Sokolů neutichalo ani v stále se zhoršující národní situaci. Tento spolek byl nacistům zvláště trnem v oku, a proto byla v dubnu 1941 jeho činnost zastavena. V říjnu téhož roku propadl sokolský majetek okupantům. Holešovští sokolové stihli některé cenné věci, jako například hudební archiv, uschovat.⁹² Jednotě Orel, oproti Sokolu, bylo již se začátkem okupace zakázáno konat veřejná vystoupení. Její členové mohli pouze cvičit v tělocvičně a na hřišti. V listopadu 1941 byla pak činnost Orla zcela zastavena a jeho

---

⁸⁷ ROHÁL, Robert. *Vzlety a pády holešovské hraběnky Barbory Wrbnové*. Holešov: vydalo město Holešov jako 14. svazek Knihovničky „Holešovska“, 2008, s. 21.

⁸⁸ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 209–210.

⁸⁹ Tamtéž, s. 202.

⁹⁰ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 127.

⁹¹ Tamtéž, s. 201–202.

⁹² SOkA Kroměříž, B-k 24, Sokol – tělocvičná jednota Holešov: Knihy zápisů ze schůzí (1887–1945), inv. č. 21, nečíslováno.

majetek zabaven.⁹³ Osud československého Junáka, jehož náčelníkem byl Rudolf Plajner, byl nejistý od prvních měsíců okupace. Na počátku roku 1940 ještě pokračovaly přípravy stavby skautské klubovny za dnešním fotbalovým stadionem Střelnice. Hlavní činností skautů se staly drobné práce na staveništi. Skautky se zase učily morseovku, probíraly skautské zákony a chodily na vycházky. O letních prázdninách školního roku 1939/1940 se konal poslední skautský tábor. 11. července došlo k rozpuštění táborů českých skautů a 28. října 1940 bylo rozhodnuto o likvidaci Junáka a jeho majetek postupně zabaven. Vedle rekvizit skautů získali okupanti od holešovského Junáka dvacet šest tisíc K.⁹⁴ DTJ zůstala zachována, ale v průběhu okupace nevykazovala žádnou tělovýchovnou činnost. Klub českých turistů v Holešově byl stejně jako DTJ ušetřen likvidace a později, v roce 1943, sehrál významnou roli při organizování ilegální odbojové činnosti.

Sportovní spolky byly ale většinou zachovány a sport jako takový zažíval za války rozkvět. Dobové Lidové noviny a Hlas lidu pravidelně informovaly o úspěších holešovských sportovních družstev. Holešovští házenkáři získali titul moravských mistrů házené a v roce 1944 se stali mistry celého protektorátu.⁹⁵ Hrál se také fotbal a hokej, pořádaly se cyklistické a lyžařské závody. Holešov hrál ve fotbale I. A třídu, kde dosáhl ve 40. letech na třetí a čtvrté místo.⁹⁶

1.5 Školství

K roku 1938 se nacházelo na území Holešova několik škol poskytujících základní a střední vzdělání. Konkrétně to byly dvě národní školy, a to chlapecká a dívčí. Obě tyto školy se dělily na obecnou a měšťanskou školu. Dále ve městě fungovala pomocná škola, městská a soukromá odborná škola pro ženská povolání, čtyři živnostenské odborné školy, zemská odborná škola hospodářská a reálné gymnázium. Kromě soukromé Odborné školy pro ženská povolání sester sv. Kříže, která byla jako církevní škola v roce 1942 zrušena, fungovaly všechny tyto školy, leč omezeně, i v období okupace.

Nacistická ideologie pronikla do veřejného i soukromého života českého člověka a ani školství nebylo pochopitelně výjimkou. Nacisté přebudovali prvorepublikový systém školství a určovali směřování českých škol. Principy a rysy protektorátního školství ve městě

---

⁹³ RAFAJA, František. Z historie Jednoty Orla Holešov. In: *Střípky z historie Holešovska II.: Sborník vlastivědného kroužku Holešov 2011–2012*. Holešov: vydalo město Holešov jako 18. svazek Knihovničky „Holešovska“, 2014, 27–28.

⁹⁴ ŠTĚPÁN, Stanislav. *Historie skautingu v Holešově: Paměti holešovského skautingu*. Svazek č. 6. Holešov: středisko JUNÁKA – svaz skautů a skautek ČR, 2009, s. 60.

⁹⁵ SOKA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 64.

⁹⁶ SEIFERT, Rudolf. *100 let fotbalu v Holešově: Bulletin k 100. výročí založení organizované sportovní tělovýchovy a fotbalového oddílu v Holešově*. Holešov: Spojené fotbalové kluby Holešov, 2005, s. 3.

Holešov budou demonstrovány na příkladu chlapecké školy a reálného gymnázia, tedy současné 1. Základní školy a Gymnázia Ladislava Jaroše, dvou škol s největším počtem žáků a také nejdelší tradicí ve městě. První z nich byla slavnostně otevřena v roce 1889, druhá o deset let později.

Protektorátní školství se vyznačovalo těmito několika rysy: zaváděním němčiny do výuky na všech typech škol, prováděním revizí učebnic, úpravami a škrty učebních osnov jednotlivých předmětů, zaváděním nacistické symboliky do škol, sběrem všemožných surovin pro potřeby Němců a zabíráním českých škol pro téže potřeby. Výuka byla za okupace také často z nejrůznějších důvodů narušována a pozastavována.⁹⁷

Jak již bylo naznačeno, jedním z hlavních rysů protektorátního školství je zavádění němčiny do výuky na všech typech škol. Na reálném gymnáziu byl v červnu 1939 navýšen počet hodin německého jazyka a od roku 1942 musela být každá třetí hodina matematiky a zeměpisu vedena německy.⁹⁸ Na měšťanské škole se němčina povinně vyučovala od listopadu 1939 a od ledna 1941 se německy učily i děti od první třídy obecné školy.⁹⁹ V roce 1941 byly zavedeny již zmíněné povinné zkoušky z německého jazyka, které učitelé na příkaz okupačních úřadů pravidelně vykonávali. Později, od roku 1943, se museli všichni učitelé účastnit povinných kurzů německého jazyka, jelikož se sami nedokázali rychle naučit německy. Pro protektorátní školství bylo také typické přeškolení učitelů, kteří vyučovali dějepis, zeměpis a biologii. Tyto přeškolovací kurzy byly prováděny buď na území protektorátu, někdy přímo ve městě, nebo v samotném srdci Třetí říše v Berlíně.¹⁰⁰

Pravidelně se začaly provádět revize učebnic a docházelo k velkým zásahům do učebních osnov. Za závadné se považovaly ty knihy a pomůcky, které odporovaly duchu nacistické ideologie, tedy především ty, jenž oslavovaly českou státnost a historii. Žáci často prováděli revize sami. Škrtilo se, začernovalo se, slepovaly se stránky, popřípadě byly učebnice vyřazeny úplně.¹⁰¹ V roce 1941 bylo zcela zakázáno vyučovat občanskou výchovu, dějepis, českou literaturu a náboženství na českých školách. V místních pramenech není tato informace explicitně zmíněna, přesto je tato skutečnost zjevná, protože o vyučování těchto předmětů prameny po roce 1941 mlčí. Často se prováděly inspekce ve školách. Inspektoři

---

⁹⁷ ZEZULOVÁ, Jitka. Školství v Holešově po roce 1870 do současnosti, *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 469–471, 478, 481–482, 485–486, 488–489.

⁹⁸ SOkA Kroměříž, B-e 193, Gymnázium, inv. č. 1, nečíslováno.

⁹⁹ SOkA Kroměříž, B-e 18, Kronika obecné chlapecké školy, inv. č. 772, nečíslováno.

¹⁰⁰ SOkA Kroměříž, B-e 193, Gymnázium, inv. č. 1, nečíslováno.

¹⁰¹ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 122.

dbali na dodržování nařízení okupačních úřadů. Například v květnu 1941 navštívil chlapeckou školu zemský školní inspektor Josef Rozhold, který zároveň působil jako konfident gestapa. Inspekce se neobešla bez komentáře, že dle jeho posouzení škola používá pomůcky, které neprošly politickou cenzurou.¹⁰² Na reálném gymnáziu prováděl ve stejnou dobu inspekci nacističtí Emil Zaruba, který kontroloval výuku němčiny.¹⁰³ Oba inspektoři byli mezi učiteli a žáky značně neoblíbení.

Na měšťanskou školu byl přijímán jen omezený počet žáků. To samé platilo pro reálné gymnázium, kde se každým rokem snižoval nejen počet přijatých žáků, ale i těch připuštěných k maturitní zkoušce. Ve školním roce 1942/1943 smělo být přijato na reálné gymnázium maximálně čtyřicet žáků a to na základě rasového výběru. Předmětem přijímací zkoušky se stala vedle češtiny a matematiky i němčina.¹⁰⁴ Situace absolventů reálného gymnázia nebyla vůbec přívětivá: „*Naháněli nás na práce do Německa. Proto si každý hledal nějakou práci. Většinou jsme pracovali v továrnách. Až po válce byly otevřeny vysoké školy. Mnozí z naší třídy se poté přihlásili k vysokoškolskému studiu.*“¹⁰⁵ V tuhle dobu byla již plně pocíťována realita nacistického režimu i na nižším stupni škol, v tomto případě v chlapecké škole. Nově jmenovaní inspektoři německé národnosti dohlíželi na výuku němčiny a zeměpisu. Radikálně se proměnila výzdoba tříd. Třídy byly vyzdobeny Hitlerovými citáty a jeho portrétem, vedle kterého byl umístěn obraz Háchy. Učitelé, kteří vcházeli do třídy, měli zdravít žáky vztyčenou pravicí. Prakticky se ovšem toto nařízení nevykonávalo, pouze se nacvičilo pro případ, kdy by školu navštívil německý inspektor.

S německými programy na válečných frontách klesaly i nároky okupantů na znalost němčiny. Přesto byly zaváděny pracovní schůze učitelů němčiny, pracovní kroužky němčiny a vzájemné i hromadné hospitace, které museli učitelé vykonávat.¹⁰⁶ Od listopadu 1943 se začaly na reálném gymnáziu konat vzorové hodiny, německy *musterstunde*, za přítomnosti všech učitelů daného předmětu, přičemž jeden z nich hodinu vždy vedl.¹⁰⁷

Dále na školách probíhaly každoročně nejrůznější sbírky. Sbíraly se léčivé byliny, šatstvo, odpadní hmoty, kovy, kosti i finance. Finance se vybíraly pro chudé žáky nebo na Německý červený kříž. Na konci každého školního roku se konaly Týdny národního

---

¹⁰² SOKA Kroměříž, B-e 18, Kronika obecné chlapecké školy, inv. č.772, nečíslováno.

¹⁰³ ANDRLÍK, Antonín. *Sbohem a šáteček: vzpomínka z protektorátních dob na gymnázium v Holešově*. Holešov: vydalo město Holešov jako osmý svazek Knihovničky "Holešovska", 2007, s. 10.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 15.

¹⁰⁵ URBAN, Jan, ZAHRADNÍK, Karel, ZAPLETAL, Česlav. *Almanach: 100 let Gymnázia Ladislava Jaroše 1899-1999*. Holešov: Gymnázium Ladislava Jaroše v Holešově, 1999, s. 66–67.

¹⁰⁶ SOKA Kroměříž, B-e 18, Kronika obecné chlapecké školy, inv. č.772, nečíslováno.

¹⁰⁷ SOKA Kroměříž, B-e 193, Gymnázium, inv. č. 1, nečíslováno.

zdraví. Žáci obecných a měšťanských škol byli každoročně očkovaní a nemocní posíláni na ozdravné pobyty. Obvyklým jevem se staly absence žáků i učitelů pro nemoc, také docházelo ke střídání vyučujících.¹⁰⁸ Učitelé s žáky v průběhu okupace navštěvovali přednášky, různá divadelní a filmová představení, často obsahově přizpůsobené novému režimu, popřípadě tematicky neutrální. V dubnu 1940 například zhlédli v místním kině Central, které bylo součástí stejnojmenného hotelu, propagační film *Tažení v Polsku*. Později to byly v sokolském kině na Plačkově filmy *Výzkumná cesta rákosím*, *Včely*, *Touha po světle*, *Bismarck atd.* Ve městě také často vystupovalo Beskydské divadlo, které se žákům představilo v hrách *Strakonický Dudák*, *Noc na Karlštejně*, *Jezdec* a dalších.¹⁰⁹ Často docházelo k prodlužování vánočních či pololetních prázdnin kvůli tuhým zimám a nedostatku paliva. Ke konci války byla výuka narušována nejvíce. V prvním měsíci roku 1945 bylo zastaveno vyučování na všech protektorátních školách a zavedeno domácí vyučování. O měsíc později byly uzavřeny všechny školy a kina ve městě, protože ustupující maďarští vojáci zavlekli do města tyfus, což v posledních měsících války zastavilo i domácí výuku. Vyučování bylo obnoveno až po dezinfekci škol.¹¹⁰

V neposlední řadě bylo rysem protektorátního školství zabírání českých škol německými vojenskými složkami či školami. Se začátkem okupace byla většina holešovských škol obsazena vojskem wehrmachtu, které se ve školních budovách přechodně ubytovalo. Zabírání škol, popřípadě tříd, bylo nicméně běžným jevem v průběhu celé okupace. S tím souviselo stěhování celých tříd jednotlivých škol do budov jiných škol. Nejintenzivnější bylo toto stěhování od roku 1943, kdy začali Němci prohrávat na válečných frontách. Ničení německých měst bombardováním způsobilo, že některé německé školy přesídlily na území protektorátu. Tak například muselo v říjnu 1943 reálné gymnázium postoupit pět tříd a kabinety Oberschule, tedy německé střední škole z Berlína. Všichni její žáci byli členové Hitlerjugend. Jejich kázeň byla vskutku vojenská, což znamená, že se ve městě chovali slušně a ukázněně. Zároveň ale docházelo k ničení a pomalování interiéru a exteriéru budovy soukromé klášterní školy, která v té době sloužila Němcům jako ubytovací prostory. Oberschule opustila Holešov v březnu 1944 a nahradila ji Hauptschule, tj. měšťanská škola z Hamburku. Jejími žáky byli opět členové Hitlerjugend.¹¹¹ V listopadu

---

¹⁰⁸ ZEŽULOVÁ, Jitka. Školství v Holešově po roce 1870 do současnosti, *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 471, 482.

¹⁰⁹ SOKA Kroměříž, B-e 193, Gymnázium, inv. č. 1, nečíslováno.

¹¹⁰ ZEŽULOVÁ, Jitka. Školství v Holešově po roce 1870 do současnosti, *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 471, 482.

¹¹¹ SOKA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 9.

1944 se na chlapeckou školu přestěhovala část reálného gymnázia, které obsadily jednotky RAD a v dubnu 1945 se prostory chlapecké školy proměnily na lazaret maďarských vojáků. Žáci chlapecké školy a reálného gymnázia se pak museli až do osvobození vzdělávat v budově dívčí školy.¹¹²

České děti a mládež se musely povinně sdružovat v mimoškolní organizaci nazývané Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, které bylo spojeno s nechvalně známým ministrem školství a národní osvěty Emanuelem Moravcem. Činnost organizace byla zahájena v březnu 1943 a členství v ní bylo povinné pro všechny děti ve městě ve věku od 6 do 16 let. Za dozoru místních a okresních vedoucích Kuratoria probíhala dvakrát týdně povinná cvičení a srazy mládeže v tělocvičnách a na hřišti. Vedle němčiny tedy nabyla na významu i tělesná výchova, která se stala důležitou nejen ve školním vyučování, ale i volném čase dětí. Kvůli totálnímu vedení války ovšem činnost Kuratoria ve městě v roce 1944 slábla, jelikož jeho vedoucí Ovčáčiková, Kühnová, Panek a Hanzalík byli povoláni k vykonání pracovní povinnosti.¹¹³

Holešovské školy byly tedy postupně, stejně jako celé město, poněmčeny. Budova staré hospodářské školy byla v červenci 1939 přeměněna na jednotřídní německou školu, kterou v prvním okupačním roce navštěvovalo osmnáct žáků.¹¹⁴ Tato německá škola byla vybavena lavicemi chlapecké školy a také jí musel být předán psací stroj, rozhlasové zařízení a moderní nábytek.¹¹⁵ Jak již bylo v průběhu práce zmíněno, učitelé i žáci byli perzekuováni i za ty nejmenší prohřešky proti okupantům. Mnozí žáci reálného gymnázia byli odváděni na práce do Německa a od roku 1943 vykonávali učitelé i žáci pracovní povinnost pro město či byli posíláni na práci do továren v protektorátu.¹¹⁶

Za okupace působili na holešovských školách učitelé, kteří byli významnými osobnostmi městských prvorepublikových spolků. Někteří následně sehráli významnou roli v protinacistickém odboji na území města Holešov, kterému se věnuje následující kapitola. Rezonují především dvě jména, Ladislav Jaroš a Rudolf Plajner.

---

¹¹² ZEZULOVÁ, Jitka. Školství v Holešově po roce 1870 do současnosti, *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 471, 482, 486.

¹¹³ SOKA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 122.

¹¹⁴ SOKA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. s. 113.

¹¹⁵ SOKA Kroměříž, B-e 18, Kronika obecní chlapecké školy, inv. č. 772, nečíslováno.

¹¹⁶ ANDRLÍK, Antonín. *Sbohem a šáteček: vzpomínka z protektorátních dob na gymnáziu v Holešově*. Holešov: vydalo město Holešov jako osmý svazek Knihovničky "Holešovska", 2007, s. 15–16.

2 Odboj a osvobození

První náznaky protinacistického odporu pozorujeme ve městě již v prvních měsících okupace, kdy neznámé osoby poškozovaly a vyvracely německé orientační tabule u vjezdu do města. Zamazávání vyhlášek blátem, jejich popisování či strhávání také nebylo ojedinělým jevem. Byly i evidovány případy napadení Němců občany města.¹¹⁷ Pasivní odpor obyvatel nabýval na síle v průběhu celé okupace a projevoval se šířením šeptané propagandy. Lidé tajně poslouchali zahraniční rozhlasová vysílání a poté si vzájemně sdělovali, co se dozvěděli. Poslech zahraničního rozhlasu znamenal pro místní téměř jedinou vzpruhu v těchto těžkých dobách a zároveň i příslib naděje na ukončení okupace.¹¹⁸

Již brzy po začátku okupace začaly ovšem na území celého protektorátu vznikat organizované odbojové skupiny s rozsáhlou členskou základnou. Některé z těchto celonárodních skupin působily i v Holešově. Jiné odbojové skupiny vznikly přímo na území, popřípadě v okolí, Holešova a působily právě v této části protektorátu. Tento domácí protinacistický odpor, jehož součástí je i partyzánský odboj, dělíme na nekomunistický a komunistický.

Jiné osoby se krátce po začátku okupace rozhodly emigrovat. Někteří z nich se poté zapojili do boje proti okupantům ze zahraničí. V tomto případě stojí za pozornost holešovští občané Karel Valášek, Karel Bednařík, Jan Haina, Jan Osenský a Josef Hružka, kteří působili v Britském královském letectvu (RAF).¹¹⁹ Emigrovali i někteří holešovští Židé, kteří nechtěli pasivně přihlížet svému osudu. Nejznámějším z nich je bezpochyby Walter Stamberger, který se účastnil bojů na západní frontě.¹²⁰ Všichni výše zmínění se po válce vrátili ve zdraví do vlasti.

2.1 Odbojové aktivity holešovských obyvatel

První výrazné odbojové aktivity na území města vykazovali členové ilegální KSČ. Když byla v prosinci 1938 strana úředně rozpuštěna, existoval již ilegální Ústřední výbor KSČ v Praze. Ilegální Okresní výbor v Holešově, v jehož čele byl až do své emigrace v květnu 1939 Jaroslav Čižmář a po něm František Košina, podléhal Krajskému výboru

---

¹¹⁷ SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, s. 112–116.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 145–146.

¹¹⁹ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým přikrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 206.

¹²⁰ *Malý průvodce po historii města Holešova. Osobnosti. 1. část: historikové - archeologové - archiváři - kronikáři: Metodický průvodce pro školy*. Holešov: Městská knihovna, 2007, s. 11.

v Olomouci.¹²¹ Mezi významné osobnosti komunistického odboje v Holešově patřili Ludvík Mucalík, Eduard a Josef Mand'ákovi, František Kocfelda, František Huňa, Vladislav Svačina a Stanislav Podsedníček. Mezi hlavní činnost ilegální KSČ ve městě patřilo zhotovování a rozšiřování letáků a tiskovin, především Rudého práva, do továren a domů obyvatel, ale i ústní agitace. V neposlední řadě členové strany pomáhali rodinám zatčených. Cílem členů ilegální KSČ bylo vytvoření vazby s okolními městy a udržení ilegální struktury organizace. Gestapo, jehož nejbližší pobočka sídlila v Kroměříži a ve Zlíně, bylo členům ilegální KSČ na stopě. První velká vlna zatýkání přišla v březnu 1940, poté co gestapo získalo krajský stranický archivní materiál i s kódovacími označeními. Zatčeny byly všechny výše zmíněné osoby, čímž byl holešovský okresní výbor KSČ zlikvidován. V červenci 1941 pak čekal obžalované soud ve Vratislavi. Vynesené rozsudky nad těmito odbojáři byly ve výši 6–12 let těžkého žaláře v káznici ve Steinu.¹²² Zatýkání probíhala ještě i v létě a na podzim 1940, kdy gestapo zatklo sedm holešovských členů levicového Národního hnutí pracující mládeže.¹²³ Zatčení byli také příslušníci rodin již zatčených členů ilegální KSČ za šíření protiněmeckých letáků. Zbylí členové strany se postupně přidali k nově vznikajícím odbojovým skupinám, často i nekomunistickým.¹²⁴

Vedle ilegální KSČ se v prvních měsících okupace zformovala vojenská odbojová organizace Obrana národa, která splynula se sokolským odbojem. Jejím spoluzakladatelem byl mj. Rudolf Plajner.¹²⁵ Byla tvořena důstojníky prvorepublikové armády, ale i dalšími českými vlastenci. V čele holešovského okresního velitelství stál podplukovník František Horák. Jeho zástupcem byl Hubert Königsmark, později nadporučík Alois Křišťůfek. Nadřazeným orgánem byla krajská organizace ON v Olomouci. Mezi významné osobnosti ON v Holešově patřili již zmínění členové holešovského Sokola Ladislav Jaroš, který se stal velitem ON pro jihovýchodní Moravu¹²⁶, František Nop a Ludmila Mucalíková-Plecháčová.¹²⁷ Členové ON organizovali přechody přes hranice, shromažďovali zbraně,

---

¹²¹ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 207.

¹²² STRUHALA, Bohumil. *V nerovném boji: Činnost ilegální KSČ na Holešovsku*. Holešov: Okresní archiv Kroměříž v Holešově, 1965, s. 14–15, 30–32.

¹²³ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 208.

¹²⁴ STRUHALA, Bohumil. *V nerovném boji: Činnost ilegální KSČ na Holešovsku*. Holešov: Okresní archiv Kroměříž v Holešově, 1965, s. 32.

¹²⁵ *Vzpomínky na tátu Plajnera*. Holešov: středisko JUNÁKA – svaz skautů a skautek ČR, 1999, s. 5.

¹²⁶ *Malý průvodce po historii města Holešova. Osobnosti. 3. část: divadelníci - hudebníci - výtvarníci - architekti: Metodický průvodce pro školy*. Holešov: Městská knihovna, 2011, s. 39.

¹²⁷ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 207.

spisy a potraviny. V Holešově se hrálo při těchto aktivitách významnou roli reálné gymnázium, které „sloužilo mnohým za útočiště do doby, než jim byl zajištěn přechod přes hranice. Značné zásoby zbraní, důležité vojenské a civilní spisy, knihy byly mistrně ukryty. Z věžičky na budově se šířily po určitou dobu elektromagnetické vlny, modulované zašifrovanými znaky morseovky.“¹²⁸ Ovšem již na přelomu let 1939/1940 probíhalo rozsáhlé zatýkání členů ON a v roce 1941 byla tato odbojová organizace gestapem prakticky rozbita.¹²⁹

Za místní pokračovatelku Obrany národa považujeme odbojovou skupinu nazvanou Tajná vojenská a civilní organizace (dále TVCO). TVCO byla založena z popudu holešovského rodáka, poručíka letectva Jana Rolka. Ten v únoru 1943 spoluzaložil cyklistický odbor při místním Klubu českých turistů, který sloužil jako záminka pro ilegální a odbojovou činnost TVCO.¹³⁰ Její jádro tvořili bývalí důstojníci 10. hraničářského praporu a vlastenci z řad civilistů. Významnými členy této odbojové skupiny byli důstojník Jan Marek, Miroslav Neumann, František Stavěníček, Břetislav Jiříčka, Oldřich Brázda, Rudolf Plajner, Marie Mucalíková a mnozí další holešovští občané.¹³¹ TVCO postupně rozšířila své působení do jedenácti moravských okresů, přičemž hlavním velitelem organizace byl právě Jan Rolek. Činnost této odbojové skupiny byla vskutku rozsáhlá. Vedle zpravodajské činnosti, opatrování zásob všeho druhu a pomoci uprchlým zajatcům, také vytvářela seznamy konfidentů gestapa, spolupracovala s partyzány, konkrétně s 1. partyzánskou brigádou Jana Žižky a jejím oddílem Olga, paraskupinou Clay-Eva a výsadkem Orol. TVCO se dokonce podařilo získat na svou stranu majora Josefa Hübnera, velitele holešovské posádky Schupo, a jeho řidiče Hanse Kochera. Hübner mnohokrát intervenoval u německých nadřízených orgánů ve prospěch odbojářů.¹³² Když byla v roce 1944 v prostoru kasáren založena škola protektorátních četníků, informoval o tom TVCO a zasadil se, aby tento útvar nebyl použit v boji proti partyzánům. Do výcviku se přihlásil odbojář olomoucké zpravodajské skupiny Styx Miroslav Langer, který pravidelně o ději v kasárnách informoval

---

¹²⁸ *Vzpomínky na tátu Plajnera*. Holešov: středisko JUNÁKA – svaz skautů a skautek ČR, 1999, s. 10.

¹²⁹ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 207.

¹³⁰ NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998, s. 3.

¹³¹ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 207.

¹³² NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998, s. 5–12, 29–30.

další skupiny protiněmeckého odporu.¹³³ Rozsáhlá odbojová činnost TVCO neunikla pochopitelně pozornosti nacistů. Pronásledování, přechody do ilegality a zatýkání zasáhly i tuhle odbojovou skupinu, nicméně její jádro zůstalo aktivní až do konce okupace, čímž se z TVCO stala jedna z nejrozsáhlejších zpravodajských sítí východní Moravy, která zasahovala i do Čech a Rakouska.¹³⁴

V letech 1941–1942 začal nabírat na síle partyzánský odboj. Na Moravě vznikla v první polovině roku 1942 první partyzánská skupina vůbec, Zelený kádr. Tábor skupiny se nacházel na území obce Chomýž u Holešova. U jejího zrodu stáli členové v té době již zlikvidovaného Sokola a ilegální KSČ.¹³⁵ Mezi zakládající členy patřili i holešovští občané Alois Křišťůfek a Leopold Prusenovský s manželkou Marií. Dalšími podporovateli z řady místních byli Jan Tovaryš, Bohumír Mostýn, Teodor Letocha a jeho manželka Lucie. Tyto osoby zásobovaly tábor Zeleného kádru potravinami, šatstvem, penězi i zbraněmi. Lucie Letochová se podílela na výrobě falešných protektorátních legitimací pro jeho členy.¹³⁶ Partyzánská skupina prováděla nejrůznější sabotáže, které zahrnovaly „rozšroubování kolejnic na železniční trati Holešov-Valašské Meziříčí, vyhození propusti v prostoru za řekou Rusavou, zapálení vagónu slámy vojenského transportu na železniční trati Hulín-Přerov, přepadení jednotky SS poblíž Hostýna a přepadení německého statku v zámku u Holešova.“¹³⁷ Tato skupina způsobovala nacistům zvlášť velké obavy. Gestapo jí bylo na stopě, a dříve než skupina stihla rozvinout její zamýšlenou rozsáhlou činnost, byla do konce roku 1942 zcela rozbita a její členové postupně zatčeni.¹³⁸

V dubnu 1944 byla nedaleko Holešova, v obci Hostišové, vysazena po letu z jihu Itálie paraskupina Clay-Eva, ve složení velitel Antonín Bartoš, radista Čestmír Šikola a šifrant Jiří Štokman. Členové výsadku měli za úkol sbírat a předávat zpravodajské informace exilové vládě do Londýna, přičemž jeho hlavní misí bylo stmelit a sjednotit dosavadní protinacistický odboj na území východní Moravy.¹³⁹ O výsadku se dozvěděl člen

---

¹³³ NEUMANN, Miroslav. *O škole protektorátních četníků v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2000, 7(6), s. 14.

¹³⁴ KOPEČNÝ, Petr. *Pod hnědým příkrovem. Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 214.

¹³⁵ PŘIKRYL, Josef. *První partyzánská skupina: Zelený kádr*. Kroměříž: okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků v Kroměříži, 1985, s. 10, 20.

¹³⁶ KOPEČNÝ, Petr. *Pod hnědým příkrovem. Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 208.

¹³⁷ PŘIKRYL, Josef. *První partyzánská skupina: Zelený kádr*. Kroměříž: okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků v Kroměříži, 1985, s. 28.

¹³⁸ Tamtéž, s. 10.

¹³⁹ POSPÍŠIL, Jaroslav, ŠIKOLA, Čestmír. *Radista skupiny Clay Eva vzpomíná*. Kroměříž: Týdeník Kroměřížska, 1990, s. 5, 25.

holešovské TVCO Jan Marek, který usiloval o navázání kontaktu s parašutisty, což se mu skutečně povedlo. Holešovský okres byl zapojen do činnosti paraskupiny právě pod vedením Jana Marka. Tím narostla důležitost TVCO jako odbojové skupiny, jelikož její informace mohly být téměř denně předávány do Londýna. Nicméně vztahy mezi parašutisty a domácím odbojem ve městě byly značně napjaté. Bartoš skupině TVCO několikrát slíbil výsadek zbraní, který se ovšem nikdy neuskutečnil. Navíc se na podzim roku 1944 museli parašutisté z bezpečnostních důvodů přemístit na jižní Moravu, jelikož konfidenti gestapa pronikli do této odbojové sítě. S TVCO obnovili parašutisté kontakt až v březnových dnech roku 1945.¹⁴⁰

Základem 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky se stal jednadvacetičlenný výsadek vyslaný z Ukrajiny. Velel mu poručík Ján Ušiak. V průběhu krátkého času se výsadek rozrostl, až nakonec operovalo pod záštitou brigády na třicet tři samostatných skupin a oddílů. Než dostal Ján Ušiak úkol probít se na Moravu a založit zde partyzánskou oblast, bojoval s dalšími partyzány ve Slovenském národním povstání, které vypuklo v srpnu 1944. Poté co přešli v září 1944 na Moravu, staly se útočištěm části partyzánů Hostýnské vrchy, blízké městu Holešov.¹⁴¹ Mezi hlavní úkoly 1. partyzánské brigády Jana Žižky patřily „*přepady vojenských jednotek a posádek, narušování provozu vojenských objektů a komunikací protivníka, dezorganizace vojenské týlové služby protivníka, ničení a narušování průmyslových dopravních objektů, které sloužily nepříteli a boj s policejním aparátem, s aparátem gestapa, postih zrádců a kolaborantů.*“¹⁴² TVCO potom, co ztratila spojení se skupinou Clay, usilovala o navázání kontaktu s partyzány, kteří měli rovněž vysílačku. Zásluhou Rudolfa Plajnera byla dohodnuta schůzka se štábem brigády, jíž po smrti Ušiaka velel major Murzin. TVCO se stala součástí partyzánské brigády. Zajišťovala jí především zpravodajské informace, které zahrnovaly hlášení o skladech zbraní a munice, ale také potraviny, šatstvo, léčiva atd. Již zmíněný major Hübner byl přes TVCO napojen na tuto brigádu. 14. dubna 1945 se sešel s majorem Murzinem a domluvili se na převzetí zbraní, munice, pohonných hmot a automobilů z místních kasáren. Krátce předtím zajal partyzánský oddíl Olga německého generálmajora von Müllera. Členové holešovského odboje spolu s partyzány zajistili předání tohoto generála Rudé

---

¹⁴⁰ NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998, s. 6–7, 30.

¹⁴¹ HANÁČEK, Antonín. *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky*. Vsetín: Vlastivědný ústav Vsetín, 1975, s. 6–7, 10, 12, 15.

¹⁴² Tamtéž, s. 15.

armádě. Zúčtování se nevyhnul ani fanatický zástupce Hübnera, nadporučík Schutzstaffel (česky ochranný oddíl, zkratka SS) Bussel, který byl na příkaz partyzánů zabit Hansem Kocherem. 1. partyzánská brigáda Jana Žižky operovala v prostoru Holešova až do dnů osvobození. Spolu s TVCO a dalšími odbojovými organizace přispěla velkou měrou k osvobození města.¹⁴³

Poslední výrazná odbojová skupina operovala v Holešově a jeho okolí krátce před osvobozením. Ke konci března 1945 byla mezi Žopy a Dobroticemi (vesnice, které jsou částí města Holešov, pozn. aut.) vysazena šestičlenná zpravodajská skupina s názvem Orol, podléhajícímu IV. Ukrajinskému frontu. Parašutisté narazili na členy TVCO, kteří jim vybudovali prostorný bunkr. Hlavním úkolem paraskupiny Orol byl sběr a předávání informací jejímu štábu. TVCO předávala skupině zpravodajské informace ze všech jedenácti okresů, které pod ní spadaly. Tím se z paraskupiny Orol stal neúspěšnější zpravodajský desant IV. Ukrajinského frontu.¹⁴⁴

2.2 Osvobození města

Osvobozovací boje doléhaly na Holešov od ledna 1945, kdy bylo ve městě slyšet dunění ještě poměrně vzdálených sovětských děl. Město zaplavilo německé vojsko, které ustupovalo před Sověty na západ. S postupující frontou přišla do Holešova i nová vlna uprchlíků z okolí Moravské Ostravy a okolí Frýdku. Tato města byla již v bojovém pásmu. Přesuny německých vojsk na západ poté pokračovaly v polovině března a neustávaly dnem a nocí. Lidé z obavy před drancováním schovávali své zásoby a cennosti. Naopak místní Němci, jejichž počet se v průběhu okupace zdvojnásobil z šesti desítek na sto dvacet, nejspíše tušili, co je s příchodem osvoboditelů čeká, a proto se v polovině dubna raději rozhodli pro odjezd z města. Na konci téhož měsíce pak opustil město i zbytek Němců, z nichž někteří ještě obsadili místní poštu a přerušili kontakt města s okolním světem. Nefungovaly telefony ani telegrafy.

3. května se objevila v Holešově německá 15. pěší divize. Vojáci byli dle slov kronikáře velmi nervózní a neustále se dívali do mapy. Za žádnou cenu se nechtěli dostat do sovětského zajetí.¹⁴⁵ Vedle Němců procházeli a projížděli územím města v posledních dnech okupace maďarští vojáci, také zlínské gestapo, části slovenských Hlinkových gard,

---

¹⁴³ NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998, s. 11, 43.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 8–11, 29–30.

¹⁴⁵ SOKA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943-1970, inv. č. 27a, s. 37–41.

Španělé, Italové a sovětsí dezertéři.¹⁴⁶ 4. a 5. května byla v Holešově bombardována Školní ulice, jejíž domky pokládali Sověti za tovární skladiště. Sovětské baterie ostřelovaly město, přičemž nejvíce zasaženou částí města bylo Malé náměstí a Zámecká ulice. Ztráty na životech ani škody nebyly velké, ale obyvatelé byli velmi vystrašení. Tyto poslední dvě noci před příchodem 1. československé armády strávila většina obyvatel v krytech. Němci již nadobro vyklidili město.¹⁴⁷

Holešov byl osvobozen dopoledne 6. května 1945, kdy do něj vstoupily jednotky 1. brigády 1. československého armádního sboru.¹⁴⁸ „Zavládlo veliké nadšení, rázem se zaplnily všechny ulice i náměstí. Generál Klapálek se se svým štábem umístil v budově radnice na náměstí a odtud řídil veškeré operace a vydával rozkazy.“¹⁴⁹ 8. května dorazil do města major Murzin, aby poděkoval holešovským občanům za podporu partyzánskému hnutí v této oblasti.¹⁵⁰ Téhož dne se lid města dozvěděl o přijetí bezpodmínečné kapitulace Německa. Tento akt byl ve městě oslaven promenádním koncertem hudby brigády generála Klapálka. K lidu promluvil předseda holešovského národního výboru Rudolf Plajner, který se podílel na zakládání těchto výborů po celém okrese. Vyjádřil vděk Stalinovi a prezidentu Benešovi za osvobození českého národa. Osvobození završil v noci 8. května příchod motorizované jednotky Rudé armády.¹⁵¹ Holešov vstoupil do nové poválečné éry.

---

¹⁴⁶ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27, 2018, s. 215.

¹⁴⁷ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 41–42.

¹⁴⁸ KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 215.

¹⁴⁹ NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998, s. 57–59.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 57–59.

¹⁵¹ SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a, s. 42–44.

3 Praktická část

Praktická část práce obsahuje aplikaci tématu protektorátního Holešova v kurikulu sekundárního vzdělávání, přesněji v kurikulu dějepisu. Na straně učitele bude hrát důležitou roli použití vhodných vyučovacích metod a učebních pomůcek, které žákům ulehčí proces učení. Žáci nejprve získají poznatky o tématu protektorátního města ve vyučovací hodině, které si následně upevní a prohloubí absolvováním exkurze po těch částech města připomínající období okupace.

Vyučovací metody popisované v této části práce vychází z učebnice *Obecná didaktika*, konkrétně z jejího rozšířeného a aktualizovaného vydání z roku 2007, kterou napsala významná česká pedagožka Jarmila Skalková.

3.1 Aplikace témata v kurikulu dějepisu

Téma protektorátního města lze, jak již bylo naznačeno, využít při výuce dějepisu na druhém stupni základní školy a na střední škole, konkrétně při probírání učiva zaměřeného na Protektorát Čechy a Morava a druhou světovou válku. Práce má pochopitelně větší význam pro školy sídlící přímo v Holešově nebo jeho blízkém okolí.

Učitel při vzdělávání žáků využívá hned několik vyučovacích metod. Učivo o protektorátním Holešově si vyžaduje metody slovní, mezi které patří monologické metody, přesněji výklad ve formě školní přednášky a vysvětlování. Učitel při výkladu často využívá učebních pomůcek, kterými jsou například obrazy a filmové promítání. Mezi slovní metody dále patří dialogické metody, konkrétně rozhovor, kdy formou otázek a odpovědí dochází k objasnění určitého problému, a dále dialog a diskuze, při kterých komunikuje učitel s žáky a žáci mezi sebou navzájem. Vhodné jsou také metody aktivizující, k nimž řadíme právě i diskuzní metody. Ve vyučovací hodině může učitel využít jak slovních, tak i aktivizujících metod výuky. Vyučování ovšem nemusí probíhat pouze formou vyučovací hodiny. Může se konat v různých prostředích, tzn. formou exkurze, při které se učitel vydá s žáky na konkrétní místa ve městě, která jsou spojena s protektorátním obdobím. Při exkurzi se uplatňují slovní a také doposud nezmíněné názorně demonstrační metody, především pozorování.

Tématem protektorátu a druhé světové války se bude učitel zabývat dvě vyučovací hodiny. V první hodině se bude věnovat těmto tématům obecně. Cílem druhé vyučovací hodiny je poskytnutí poznatků o protektorátu a druhé světové válce na příkladu města, kde žáci žijí, popřípadě studují. Žáci si totiž často neuvědomují, že nacistická okupace po sobě

zanechala ve městě mnoho stop, které jsou zhmotněny ve formě pamětihodností, pamětních desek a soch. Pamětní desky, připomínající období okupace, se nachází přímo v budovách holešovských škol. Žáci kolem nich denně prochází, ale často si neuvědomují jejich význam.

Na začátku vyučovací hodiny, poté co se učitel s žáky přivítá, je rozdělí do skupin, například je náhodně rozpočítá po čtyřech, a položí tyto otázky: „*Kdy vypukla druhá světová válka a jaké události jí předcházely? Co se v tuto dobu dělo na území současné České republiky? Jak dlouho tato válka trvala a jaké byly její hlavní důsledky?*“ Žáci budou o otázkách diskutovat ve skupinách. K diskuzi je učitel motivuje tím, že nejrychlejší skupině, která bude mít zároveň nejvíce správných odpovědí, udělí jedničku za aktivitu. Po uplynutí časového intervalu, který učitel stanovil, napíše jeden žák z každé skupiny na tabuli odpovědi, na kterých se v rámci skupiny shodli. Nato učitel odpovědi vyhodnotí. Touto počáteční činností učitel žáky aktivuje. Současně tak naváže na minulou vyučovací hodinu a ověří si míru znalostí žáků o dané problematice. Následně uvede žáky do tématu hodiny.

Poté učitel přikročí k stručnému výkladu o období let 1939–1945, kdy již pouze zopakuje nejdůležitějšími mezníky a události protektorátu i druhé světové války. Objasní pojmy, se kterými bude dále pracovat a které by nemusely být doposud všem žákům známé nebo jasné. Jedná se například o pojmy germanizace, perzekuce, holocaust a přidělový systém. Před samotným výkladem o protektorátním městě promítne učitel tři fotografie (viz obr. 1, 2, 3), které pocházejí právě z období protektorátního Holešova a položí žákům otázky: „*Co vidíte na těchto fotografiích? O jaké části města se jedná na fotografiích jedna a tři?*“ Každý žák napíše svůj tip. K odpovědím se učitel vrátí na konci hodiny, přičemž po výkladu dostanou žáci ještě prostor, aby svůj tip potvrdili, nebo popřípadě změnili.

Obrázek 1. 15. březen 1939 v Holešově
(Městské muzeum v Holešově)

**Obrázek 2. Výkladní skříň prodejny Waltera Kneisla
(Městské muzeum v Holešově)**

**Obrázek 3. Holešovské kasárny
(Městské muzeum v Holešově)**

Výklad bude veden podle struktury prvních dvou kapitol této práce. Učitel nejprve seznámí žáky s hlavními rysy okupace, respektive změnami a událostmi, které přinesla a které ovlivnily život lidí ve městě. Nejdůležitější body napíše na tabuli. Jedná se především o již několikrát zmiňované pojmy: správní a politické poměry, germanizace a národnostní útisk, hospodářské a sociální poměry, kultura a spolkový život, školství, odboj. Žáci si tyto body přepíší do sešitu. V průběhu výkladu budou mít žáci za úkol si ke každému z nich napsat alespoň tři poznámky. Následně začne učitel hovořit o správních a politických poměrech ve městě Holešov v období protektorátu. Na mapě protektorátu ukáže žákům polohu města Holešov a věnuje pozornost jeho postavení v rámci územně-správního členění. Zároveň objasní, jak bylo město v období protektorátu spravováno. Politické poměry daného období popíše na příkladu místní pobočky NSDAP, Národního souručenství a organizaci Vlajka.

Následovat bude výklad o germanizaci a národnostním útisku, kdy učitel přiblíží

žákům osudy holešovské židovské komunity, místních českých vlastenců a odbojářů. Poté promítne žákům vzácný filmový záznam, který je volně přístupný na internetu a který zachycuje vypálení holešovské Nové synagogy. Hospodářské a sociální poměry protektorátního období ukáže učitel na přidělovém systému potravin a dalších každodenních potřeb a také na cenách za tyto potraviny na běžném trhu. Bude operovat s konkrétními čísly, tzn. kolik vajec, mléka atd. dostal člověk na jeden přidělový lístek a kolik stál například kilogram cukru, másla a dalších potravin. Následně se učitel zeptá: „*Proč musel být zaveden přidělový systém? Byly podle vás přiděly dostačující? Dokážete si představit, že byste dostávali potraviny tímto způsobem? A jak se s tím pravděpodobně vypořádávali lidé, kteří v té době žili?*“ Otázky bude směřovat do třídy, odpoví na ně tedy buď dobrovolníci nebo náhodně vybraní žáci.

Kultura, spolkový život a školství jsou oblasti, které se bezprostředně dotýkají života všech žáků, tzn. že s nimi přicházejí denně do styku, a proto by je mohly zaujmout nejvíce. Na konkrétních příkladech místních institucí a organizací objasní učitel jejich proměnu pod hákovým křížem. Poté žákům pustí krátké ukázky z filmu *Vyšší princip*, jenž natočil v roce 1960 režisér Jiří Krejčík. Žáci prostřednictvím filmu zažijí chmurnou atmosféru, která panovala po atentátu na Heydricha. Uvidí, jak fungovalo české školství, ale také jak byly trestány nejmenší prohřešky proti okupační moci. Po zhlédnutí ukázek nechá učitel žáky diskutovat ve stejných skupinách jako na začátku hodiny o těchto otázkách: „*Jak žáci ve filmu vnímali danou dobu? Jakými slovy byste popsali atmosféru ve filmu?*“ Po diskuzi žáků si nechá sdělit jejich odpovědi. V poslední části vyučovací hodiny zazní informace o odboji, který nabyl v Holešově v průběhu války velkých rozměrů. Učitel vyjmenuje místní odbojové skupiny včetně významných členů a vymezí jejich působení. Poté se vrátí, jak již bylo naznačeno, k fotografiím, které na začátku hodiny promítl a také k poznámkám, které si žáci měli v průběhu výkladu ke každému bodu psát. Učitel sdělí, co se na fotografiích nachází a také možné odpovědi k jednotlivým bodům výkladu. V posledních minutách nechá učitel prostor pro dotazy. Po jejich zodpovězení poděkuje za pozornost a s žáky se rozloučí.

3.1.1 Historicko-poznávací exkurze

Exkurze po městě detailněji přiblíží žákům dané období a poslouží jako doplnění a rozšíření předchozího výkladu. Hlavním přínosem exkurze je její názornost, tedy to, že propojuje teoretickou výuku s praxí. Žáci také získají absolvováním exkurze zkušenost, která jim pomůže upevnit znalosti získané ve výuce a motivuje je k dalšímu

učení.

Exkurze se skládá se ze dvou částí. V první polovině navštívíme Šachovu synagogu a židovský hřbitov, ve druhé zhlédneme výstavu, která připomíná výročí okupace. Před samotnou exkurzí seznámí učitel žáky s významem míst, které navštíví. Poučí žáky o tom, jak se na těchto místech vhodně chovat a v případě židovského hřbitova upozorní, že se jedná o pietní místo, které si taktéž vyžaduje náležité chování. Díky návštěvě bývalé židovské části města, které dominuje Šachova synagoga a židovský hřbitov, se žáci reálně seznámí s židovskou kulturou, historií a zvyky Židů ve městě Holešov. Dále si rozšíří doposud získané poznatky o osudech holešovské židovské komunity, která hrála významnou roli v dějinách města. Návštěva výstavy má podobný účel. Jednou z jejích velkých výhod je, že žáci uvidí v reálné podobě předměty spjaté s obdobím okupace a tím si dané období ještě více přiblíží.

Na počátku exkurze rozdá pedagog žákům pracovní listy (viz níže), které budou v jejím průběhu doplňovat. Otázky budou mířeny na Šachovu synagogu, židovský hřbitov a výstavu. Tyto otázky nebudou pouze faktografického rázu, ale budou se týkat i názorů a pocitů žáka. Odpovědi na otázky týkající se Šachovy synagogy a židovského hřbitova získají žáci na základě pozorného poslechu výkladu průvodce a pozorování prostředí, ve kterém se nachází. Na otázky týkající se výstavy odpoví žáci za stejného předpokladu. Poslední otázka je věnována exkurzi obecně. Vyplněním pracovního listu si pedagog ověří, zdali dávali žáci v průběhu exkurze pozor a projevíli o dané téma zájem. Tím získá cennou zpětnou vazbu, ze které bude čerpat při opětovném organizování exkurze.

Pracovní list – exkurze

Po stopách protektorátního města

- 1) Podle koho je pojmenována Šachova synagoga a kdy tato osoba žila?
- 2) Co tě v synagoze nejvíce zaujalo?
- 3) Ve kterém roce došlo k transportu holešovských Židů?
- 4) Kolik holešovských židovských obyvatel zahynulo při holocaustu?
- 5) Jaké tři exponáty tě na výstavě nejvíce zaujaly?

6) Které vystavované předměty jsou spojeny s armádním prostředím?

7) Co nového jsi se na exkurzi dozvěděl?

Po opuštění školy se vydáme do bývalé židovské části města, kde se nachází několik pozůstatků po holešovské židovské komunitě, která se stala v průběhu druhé světové války obětí holocaustu. Holešovští Židé byli z města na počátku roku 1943 transportováni, čímž místní židovská komunita zanikla. Dodnes nám ji připomíná Šachova synagoga a židovský hřbitov, které byly dominantou židovské části města téměř pět století a přečkaly i období nacistické okupace.

Šachova synagoga se nachází v Příční ulici. Cesta k ní vede okolo náměstí Svobody, kde stávala Nová synagoga, kterou nyní připomíná pamětní deska. Šachova synagoga byla postavena již v roce 1560 a je pojmenována podle nejvýznamnějšího holešovského rabína Šacha, který žil v 17. století. Po výstavbě Nové synagogy na konci 19. století se náboženský život místních Židů pomalu přesunul z Šachovy synagogy do synagogy nové.¹⁵² Již před okupací nesloužila Šachova synagoga náboženským účelům, ale byla využívána jako sklad stolařského materiálu. V její horní části žila židovská rodina Bergmannových. To jsou pravděpodobně hlavní důvody, proč budova synagogy okupaci přečkala a nebyla nacistům a jejich přísluhovačům tolik trnem v oku jako vypálená Nová synagoga.¹⁵³ V současné době je synagoga po domluvě přístupná veřejnosti, a proto se nabízí ji se žáky navštívit. Po vstupu do synagogy se ocitneme v hlavním sálu, kterému dominuje kovové řečniště. V prvním patře najedeme ženskou galerii, ve druhém mužskou studovnu. V těchto dvou patrech jsou vystaveny nejrůznější předměty sloužící k židovským bohoslužbám a každodennímu životu, ale také mnohé cenné knihy. Na stěnách synagogy nalezneme hebrejsky psané modlitby. Při prohlídce synagogy využije učitel služeb průvodce, který žáky seznámí nejen s interiérem synagogy, ale i s historií Židů na Moravě a ve městě Holešov.

Po prohlídce Šachovy synagogy se přesuneme na nedaleký židovský hřbitov v ulici Hankeho. Nejstarší náhrobek na hřbitově pochází z roku 1646. Celkem se zde nachází tisíc pět set náhrobků, z nichž je nejnavštěvovanější hrob rabína Šacha.¹⁵⁴ Nás bude zajímat

---

¹⁵² KOČMAN, Pavel. Svět, který již není. Dějiny židovské obce v Holešově od počátků do roku 1938. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 340, 350.

¹⁵³ PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009, s. 327–328.

¹⁵⁴ KOČMAN, Pavel. Svět, který již není. Dějiny židovské obce v Holešově od počátků do roku 1938. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 343.

především čestný hrob umučených židovských občanů a pamětní deska v obřadní síni, která byla vytvořena na „*věčnou paměť umučených v německých koncentračních táborech*“. Na hřbitově jsou také samostatné náhrobky a pomníky židovských rodin, které se staly obětí holocaustu. Učitel žákům tyto hroby ukáže. Zároveň je upozorní na architekturu hrobů, které jsou svým složením na Moravě jedinečné.

Při výročí okupace a války město často pořádá různé výstavy, proto je návštěva jedné z nich druhým cílem exkurze. Například v roce 2015, k osmdesátému výročí okupace, uspořádalo město výstavu na holešovském zámku, která nesla název Holešovsko za okupace. Výstavě byly vymezeny dvě místnosti holešovského zámku, ve kterých byly rozmístěny informační panely, které čítaly řadu dobových dokumentů, fotografií a map. Nechyběly ovšem ani dochované předměty, jako například vojenské uniformy, zbraně, telefonní přístroje, psací stroje, dvojjazyčné cedule a různé druhy dokumentů. Výstavou provede žáky průvodce. Po jeho výkladu budou mít žáci prostor projít si výstavu sami.

Učitel na konci exkurzi se žáky zrekapituluje a vyhodnotí odpovědi z pracovních listů, které si od žáků vybere. Žáci poté dostanou ještě příležitost vyjádřit svůj názor, popřípadě se zeptat na věci, které nebyly doposud zodpovězeny učitelem ani průvodci. Následně již učitel exkurzi ukončí a s žáky se rozloučí.

Závěr

V práci je shrnut vývoj města Holešov v období Protektorátu Čechy a Morava. Je názorně ukázáno, jakým způsobem ovlivnila nacistická okupace oblasti veřejného i soukromého života holešovských obyvatel. Výrazně se proměnily správní a politické poměry, když v roce 1939 zahájila ve městě činnost místní pobočka NSDAP, která spolu s městskými orgány, od května 1940 nacifikovanými, zásadně ovlivňovala život obyvatel Holešova. V průběhu okupace bylo město i jeho obyvatelé postupně germanizováni. Němčina a nacistické symboly byly všudypřítomné a udávaly ráz města. Výrazně se proměnilo postavení místní židovské komunity, která se stala obětí holocaustu. Po tři a půl letech ponižování byli holešovští Židé z města transportováni a většina z nich zemřela v Terezínském ghattě či v koncentračním táboře Osvětim. Perzekuce nacistů zakusili i místní obyvatelé angažovaní v odboji nebo ti, kteří projevíli jistý nesouhlas s nacistickou ideologií a provinili se proti nařízením okupantů. Ovšem i ti, co se nijak neprovili pocítili realitu okupačního režimu, když byli odváděni na práci do Německa či nuceni vykonávat pracovní povinnost pro město.

Hospodářské a sociální poměry, kultura a spolkový život a školství ve městě prošly také velkou proměnou. Hospodářství bylo od září 1939 podřízeno válečnému kurzu. Česká kultura a spolkový život byly různě omezovány, některé společenské akce rušeny a spolky likvidovány. Školství bylo taktéž v rukou okupantů. Výuka se pod hákovým křížem výrazně proměnila. Nacistická ideologie a němčina pronikly do protektorátního školství, výuka byla často pozastavována a narušována. V Holešově či jeho okolí se v průběhu okupace utvořilo několik odbojových skupin, které velkou měrou přispěly k porážce okupantů. Okupace stála život desítky holešovských občanů a více než dvě stě místních Židů. Přeživším, kteří byli vězněni, popřípadě přišli o své nejbližší, zanechala jizvy na duši, které nikdy nezmizely.

Na teoretickou část práce následně navazuje praktická část, kde je téma protektorátního Holešova aplikováno v kurikulu dějepisu. Je popsáno, jak by proběhla vyučovací hodina a následná exkurze po městě Holešov, zaměřená právě na období protektorátního města. Důležitou roli v této části práce hraje využití vyučovacích metod.

Prameny a literatura

Archivní prameny

1. MZA Brno, B 254, Oberlandrat Brno 1939–1945 a Okresní hejtman Brno – správa z říšského příkazu 1942–1945, inv. č. 104, 1460.
2. SOkA Kroměříž, B-e 193, Gymnázium, inv. č. 1.
3. SOkA Kroměříž, B-a2, Kronika města Holešova 1943–1970, inv. č. 27a.
4. SOkA Kroměříž, B-e 18, Kronika obecné chlapecké školy, inv. č. 772.
5. SOkA Kroměříž, B-a2, Paměti města Holešova 1920–1943, inv. č. 27.
6. SOkA Kroměříž, B-k 24, Sokol – tělocvičná jednota Holešov: Knihy zápisů ze schůzí (1887–1945), inv. č. 21.

Literatura

1. ANDRLÍK, Antonín. *Sbohem a šáteček: vzpomínka z protektorátních dob na gymnáziu v Holešově*. Holešov: vydalo město Holešov jako osmý svazek Knihovničky "Holešovska", 2007, s. 10, 15–16. ISBN nevedeno.
2. DUBSKÝ, Jaromír. *Stručná vojenské historie posádky Holešov*. Holešov, 1985, s. 5–7. ISBN nevedeno.
3. FIŠER, Zdeněk. Město Holešov a jeho dějiny. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 11. ISBN 978-80-7275-106-8.
4. HANÁČEK, Antonín. *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky*. Vsetín: Vlastivědný ústav Vsetín, 1975, s. 6–7, 10, 12, 15. ISBN nevedeno.
5. KOČMAN, Pavel. Svět, který již není. Dějiny židovské obce v Holešově od počátků do roku 1938. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 340, 343, 350. ISBN 978-80-7275-106-8.
6. KOPEČNÝ, Petr. Pod hnědým příkrovem. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018. ISBN 978-80-7275-106-8.
7. *Malý průvodce po historii města Holešova. Osobnosti. 1. část: historikové - archeologové - archiváři - kronikáři: Metodický průvodce pro školy*. Holešov: Městská knihovna, 2007, s. 11. ISBN nevedeno.
8. *Malý průvodce po historii města Holešova. Osobnosti. 3. část: divadelníci - hudebníci - výtvarníci - architekti: Metodický průvodce pro školy*. Holešov: Městská knihovna, 2011, s. 39. ISBN nevedeno.

9. NEUMANN, Miroslav. *Kronika žhavých dnů: Historie tajné a vojenské civilní organizace Holešov*. Holešov: Regionální půlměsíčník MěÚ Holešov - Holešovsko, 1998. ISBN neuvedeno.
10. PÁLKA, Petr. Židé v Holešově 1939–1943: Utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí. In: *Židé a Morava*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009. ISBN 978-80-85945-55-3.
11. POSPÍŠIL, Jaroslav, ŠIKOLA, Čestmír. *Radista skupiny Clay Eva vzpomíná*. Kroměříž: Týdeník Kroměřížska, 1990, s. 5. ISBN neuvedeno.
12. PŘIKRYL, Josef. *První partyzánská skupina: Zelený kádr*. Kroměříž: okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků v Kroměříži, 1985, s. 10, 20. ISBN neuvedeno.
13. RAFAJA, František. Z historie Jednoty Orla Holešov. In: *Střípky z historie Holešovska II.: Sborník vlastivědného kroužku Holešov 2011–2012*. Holešov: vydalo město Holešov jako 29. svazek Knihovničky „Holešovska“, 2014, 27–28. ISBN neuvedeno.
14. ROHÁL, Robert. *Vzlety a pády holešovské hraběnky Barbory Wrbnové*. Holešov: vydalo město Holešov jako 14. svazek Knihovničky „Holešovska“ 2008, s. 21. ISBN neuvedeno.
15. SEIFERT, Rudolf. *100 let fotbalu v Holešově: Bulletin k 100. výročí založení organizované sportovní tělovýchovy a fotbalového oddílu v Holešově*. Holešov: Spojené fotbalové kluby Holešov, 2005, s. 3. ISBN neuvedeno.
16. STRUHALA, Bohumil. *V nerovném boji: Činnost ilegální KSČ na Holešovsku*. Holešov: Okresní archiv Kroměříž v Holešově, 1965, s. 14–15, 30–32. ISBN neuvedeno.
17. STRUHALA, Bohumil. *Nepokoření a nezlomení: Komunisté na Holešovsku v odboji po r. 1941*. Holešov: Okresní archiv Kroměříž v Holešově, 1965, s. 11. ISBN neuvedeno.
18. SVÁTEK, Josef. Nacistická akce rukojmích 1. září 1939 v Holešově. In: *Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově*. Gottwaldov: Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1985, s. 71–72. ISBN neuvedeno.
19. ŠTĚPÁN, Stanislav. *Historie skautingu v Holešově: Paměti holešovského skautingu. Svazek č. 6*. Holešov: středisko JUNÁKA – svaz skautů a skautek ČR, 2009, s. 60. ISBN neuvedeno.
20. ŠTĚTINA, Jan. Vývoj města a jeho architektonických památek. *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018, s. 264, 265, 271. ISBN 978-80-7275-106-8.
21. URBAN, Jan, ZAHRADNÍK, Karel, ZAPLETAL, Česlav. *Almanach: 100 let Gymnázia Ladislava Jaroše 1899-1999*. Holešov: Gymnázium Ladislava Jaroše v Holešově, 1999, s. 66–67. ISBN neuvedeno.

22. *Vzpomínky na tátu Plajnera*. Holešov: středisko JUNÁKA – svaz skautů a skautek ČR, 1999, s. 5, 10. ISBN neuvedeno.
23. ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia, 2001 s. 8, 88, 92–96. ISBN 80-900684-8-0.
24. ZEZULOVÁ, Jitka. Školství v Holešově po roce 1870 do současnosti, *Holešov: město ve spirálách času*. Brno: nákladem města Holešov vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2018. ISBN 978-80-7275-106-8.

Periodika

1. BARTOŠEK, Karel. *Trochu jiný pohled na válku – dopis od pamětníka*. In: Holešovsko. Holešov, 2012, 17(5), s. 19.
2. Hlas lidu, 9.8. 1939, 54(60), s. 3.
3. Hlas lidu, 11.11. 1939, 54(77), s. 4.
4. Hlas lidu, 10. 5. 1940, 55(19), s. 4.
5. Hlas lidu, 6.7. 1940, 55(27), s. 6.
6. Hlas lidu, 16.11. 1940, 55(46), s. 6.
7. NEUMANN, Miroslav. *O škole protektorátních četníků v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2000, 7(6), s. 14.
8. ZAHRADNÍK, Karel. *70 let od zániku židovské komunity v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2013, 19(1), s. 24.
9. ZAHRADNÍK, Karel. *70 let od zániku židovské komunity v Holešově*. In: Holešovsko. Holešov, 2013, 19(2), s. 21.

Seznam zkratk

DTJ	Dělnická tělovýchovná jednota
Gestapo	Tajná státní policie (Geheimes Staatspolizei)
K	Protektorátní koruna
KSČ	Komunistická strana Československa
NS	Národní souručenství
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei)
ON	Obrana národa
Schupo	Ochranná policie (Schutzpolizei)
TVCO	Tajná vojenská a civilní organizace
RAD	Jednotky říšské pracovní služby (Reichsarbeitsdienst)

Anotace

Jméno a příjmení:	Kristýna Julíčková
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Holešov v období Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)
Název v angličtině:	Holešov in the Period of the Protectorate of Bohemia and Moravia (1939–1945)
Anotace práce:	Bakalářská práce pojednává o městu Holešov v období Protektorátu Čechy a Morava. Zabývá se konkrétními změnami a událostmi, které v průběhu okupace ovlivnily chod a fungování města a život lidí v něm.
Klíčová slova:	Holešov, Protektorát Čechy a Morava, 1939–1945, nacistická okupace, správní a politické poměry, germanizace a národnostní útisk, Židé, perzekuce, hospodářské a sociální poměry, kultura a spolkový život, školství, odboj
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the town Holešov in the period of Protectorate of Bohemia and Moravia. It particularly deals with the changes and events which, during the Nazi occupation, influenced the functioning of the town and the lives of people in it.
Klíčová slova v angličtině:	Holešov, the Protectorate of Bohemia and Moravia, 1939–1945, the Nazi occupation, administrative and political situation, germanization and national repression, Jews, persecution, economic and social situation, culture and free time organisations, education, resistance movement
Rozsah práce:	48 s.
Jazyk práce:	český